

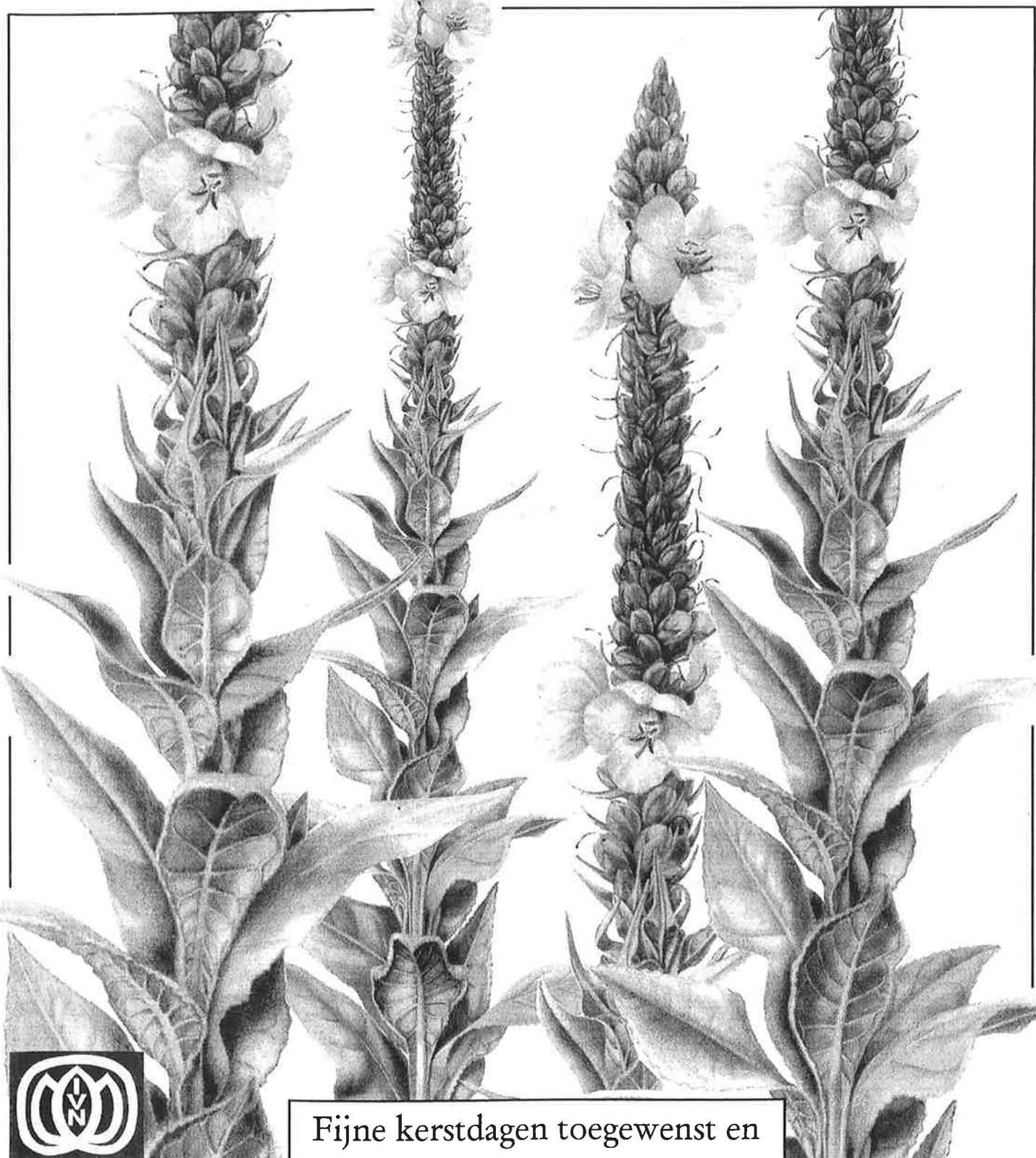
DE TOORTS

56

DECEMBER 2001, 19E JAARGANG

Contactblad van het IVN

afdeling Zuid-Kennemerland

Fijne kerstdagen toegewenst en
een natuurrijk nieuw jaar!

IVN ZAKELIJK

De Toorts is het contactblad van het IVN, afdeling Zuid Kennemerland. Het IVN, Vereniging voor natuur- en milieueducatie, is een vereniging van vrijwilligers en beroepskrachten, die streeft naar meer natuur en een betere kwaliteit van het milieu. Verspreid over Nederland heeft het IVN ruim 180 afdelingen. Meer dan 16.000 leden zetten zich actief in voor natuur en milieu door middel van allerlei voorlichtende en educatieve activiteiten.

Bestuur van de afdeling Zuid-Kennemerland

Voorzitter

Dhr. A.P. Hagens, Soestdijkstraat 30, 2012 KS Haarlem, tel. 023-5312427
e-mail fhagens@chello.nl

Secretaris

Mevr. J. Warmerdam, Marnixstraat 75 rood, 2023 RB Haarlem, tel. 023-5250406
e-mail j.c.w@planet.nl

Penningmeester

Mevr. C.C. Allaert, Spaarndamseweg 270 rood, 2021 KB Haarlem
e-mail t.allaert@vzh.kvzg.com

Lid

Mevr. L. van Bakel, Bleekenbergplein 14, 2023 WJ Haarlem, tel. 023-5258190
e-mail lindavanbakel@planet.nl

Coördinatoren werkgroepen

Werkgroep Excursies	Linda van Bakel, tel. 023-5258190, e-mail lindavanbakel@planet.nl
Werkgroep Publiciteit	Marc van Schie, tel. 023-5351239
Werkgroep Groene Winkel	Cock Meijer, tel. 023-5247437, e-mail c.b.mmeijer@freeler.nl
Werkgroep Cursussen	vacature
Werkgroep Kinderen	Wil Stumpe, tel. 023-5374168
Werkgroep Tentoonstellingen	Erna Schreuder, tel. 023-5314647
Werkgroep De Toorts	Jonne Misset, tel. 023-5274950, e-mail laterveer.misset@hetnet.nl
Werkgroep Lezingen	vacature

Materiaalcoördinator

Annelies Botschuyver, Brouwerstraat 57, 2013 WG Haarlem, tel. 023-5317756

Ledenadministratie

Mevr. J. de Vries, Zwitserlandstraat 82, 2034 BN Haarlem, tel. 023-5331557

Redactie De Toorts

Yvonne Beerthuizen, Theo Litjens en Jonne Misset
Redactieadres: Junoplantsoen 73, 2024 RM Haarlem, tel. 023-5274950 e-mail laterveer.misset@hetnet.nl

Distributie De Toorts

Hennie Kenselaar-Nelis, Ged. Schalkburgergracht 3F, 2021 AH Haarlem, tel. 023-5263735

Bijdrage

De jaarbijdrage voor leden en donateurs is € 14,50 en kan gestort worden op girorekening 5007954 t.n.v. IVN afdeling Zuid-Kennemerland.
Leden ontvangen tevens 'Mens en natuur' van het landelijk IVN.

Uitgebreide informatie over het IVN Zuid-Kennemerland en het excursieprogramma is te vinden op de website www.ivn.myweb.nl. Het e-mailadres van het IVN Zuid-Kennemerland is ivn@ivn.myweb.nl.

Inhoud

De tuin van Huis te Manpad	4	Kinderhoek	15
In memoriam Dirk de Reus	6	Eetbare en/of geneeskrachtige kruiden	16
Lezingenprogramma De Heimanshof	7	Buurtgenoten	18
IVN ledenactiviteit	7	Zijn IVN-leden verzekerd?	20
Dubbelinterview Leo en Linda	8	Handige handen gezocht	21
Even voorstellen	10	Die prachtige bomen	22
De IVN Vogelschool	10	Buurtgenoten	23
Speuren in de natuur	11	Een tuin vol witte dartaars	24
Van de leestafel	12	Korte cursus over plantennamen	25
Bliksem en gedonder	13	Oerbos = parklandschap	26
Samenwerking met Nationaal Park	14	Activiteitenprogramma	27

Van de redactietafel

Bij het schrijven van dit redactioneel is de natuur in een zich steeds herhalend veranderingsproces verwikkeld. De herfst is duidelijk bespeurbaar in sterke kleurveranderingen, gepaard gaand met afvallende bladeren van bomen, struiken en planten. Maar achter deze fase in het veranderingsproces gloort - via de wintertijd - het zicht op het voorjaar en nieuw gebladerte. Ook in de samenleving doen zich veranderingen - wijzigingen zo u wilt - voor. Zo bezien is er een zekere overeenkomst tussen de veranderingsprocessen in de natuur en die onder mensen en hun activiteiten. Het gaat in dit redactioneel uiteraard over de activiteiten van het IVN en met name over de activiteiten van de Toorts-redactie. Om de parallel met het gebeuren in de natuur door te trekken naar de redactie, zou je kunnen zeggen dat ook hier de oerwet geldt, dat herfstblaadjes afvallen en nieuwe blaadjes verschijnen. Concreet betekent dit - en u voelde het al aankomen - dat ik het coördinatorschap van De Toorts met ingang van dit decem-

bernummer zal beëindigen. Dat wil echter niet zeggen dat ik, vanaf genoemde periode geen deel meer zal uitmaken van de redactie, da's een andere zaak. Het stemt tot bijzondere vreugde dat ik Jonne Misset bereid heb gevonden om die coördinatietaak over te nemen. De redactieleden en het bestuur zijn het van harte eens met deze wisseling van de wacht. Jonne maakt al geruime tijd deel uit van de redactie, waardoor zij ruim ervaring heeft kunnen opdoen met de voorkomende werkzaamheden. Ik mag wel namens de redactie spreken als ik zeg, dat de samenwerking met Jonne altijd uitstekend is geweest en ik heb er het volste vertrouwen in dat het ook in de toekomst het geval zal zijn. Wij wensen Jonne toe dat er nog

vele mooie uitgaven van De Toorts via haar coördinatie zullen ontstaan. In de beeldspraak van de afvallende blaadjes past het hier ook, melding te maken van nog een verandering in de redactie. Carolien Dijkman heeft te kennen gegeven haar werk voor De Toorts te willen beëindigen. Een drukke freelance-baan en de zorg voor het gezin met twee kleine pukken hebben haar tot dit besluit gebracht. Zij maakte vanaf 1993 deel uit van de redactie. De redactie heeft begrip voor haar besluit, maar zal haar als daadkrachtig en gezellig mens node missen. Als vakvrouw op grafisch gebied heeft zij gedurende acht jaar de opmaak van De Toorts op uitnemende wijze verzorgd. Wij hopen dat zij in de toekomst nog weer eens werk voor het IVN zal willen en kunnen verzetten en wensen haar alle geluk voor de toekomst.

Theo Litjens

Kopij voor het volgende nummer inleveren vóór 1 maart 2002

Wilt u uw ingezonden werk op een floppy of per e-mail aanleveren? Dat scheelt de redactie veel tijd. Tik de teksten zo eenvoudig mogelijk (platte tekst) dus maak het niet te mooi! Illustraties bij een tekst zijn welkom. De redactie zorgt voor een mooie opmaak.

ZUID-KENNEMERLAND DE TUIN VAN HUIS TE MANPAD

Het bos

Zoals in het hoofdstuk over de moestuin al ter sprake kwam, is op de Nederlandse buitenplaats het nuttigheidsbeginsel door de eeuwen heen een zeer belangrijk uitgangspunt geweest. Naast lanen met hoogopgaande bomen - zowel beuken, eiken als linden - is hakhout op het Manpad dan ook de meest voorkomende vorm van bos. Hakhout vraagt om een intensieve vorm van beheer. Afhankelijk van de boomsoort moest er om de zes tot tien jaar gekapt worden. Essenhakhout doet het goed op de vochtige bodem in de strandvlakte van het Manpad. Een verhandeling uit 1821 vermeldt: "de es groeit tierig en brengt in de tien jaren bijna eens zoo veel hout op als het eiken". Onkruid moest zorgvuldig verwijderd worden. "Het kan derhalve den houtteler niet genoeg aanbevolen worden tegen vijanden als hop, haagwinde en kamperfoelie enen onverzoenlijken krijg te voeren." (een advies uit een tuinboek van 1857).

In parken als het Manpad werden in de achttiende eeuw ook kabinetten aangelegd. In de 'cabinets' werden de bomen in sfeervolle patronen aangeplant. Het geheel werd aangekleed met hagen, geschoren buxus- of taxusstruiken en beelden en vazen. De prachtige zeventiende-eeuwse tuinvaas die

nu in de middenas staat, is nog niet zo lang geleden bij graafwerkzaamheden in de noordwesthoek teruggevonden, daar waar in die tijd zo een kabinet is geweest.

Zowel aan de noord- als aan de zuidzijde van de middenas achter het huis, waren eveneens 'plijnen' ofwel schaakbordbossen. Net als op het voorplein stonden daar hoogopgroeïende bomen in vierkantverband, zonder struikgewas met gazon of geharkte grond daaronder. Van deze achttiende-eeuwse ontwerpen zijn nog enkele oude bomen overgebleven.

Een bostype dat nog niet is genoemd, is het middelhoge bos. Het komt voor in de bosstrook tussen de slangenmuur en de beukenlaan. Het gaat om het naast el-

kaar voorkomen van verschillende soorten bomen van diverse leeftijden. Er staan nu nog enkele oude bomen tussen, waaronder enkele exoten. Van de bijzondere soorten op het Manpad is de bruine beuk vermeldenswaardig. Ook een treurbeuk komen we tegen op het eiland. (Dit is de grond waar het huis op staat, omgeven door water. Red.) Verder kastanjes, zowel tamme als paardenkastanje. In het bosgedeelte vinden we veel es, els, esdoorn, populier en abeel. Ook enkele exoten zoals de trompetboom, een paar tulpenbomen en enkele moerascypressen.

In deze tijd van zeer hoge personeelskosten vindt het onderhoud van het park niet meer plaats volgens de oude eisen. Daarom vinden we nu een rijk ontwikkelde struiklaag van vlier, vogelkers, lijsterbes, kamperfoelie en meidoorn.

Deze besdragende struiken bieden beschutting en voedsel aan veel soorten vogels. Van de spechtensoorten behoort de grote bonte specht er tot de broedvogels en de groene specht wordt er regelmatig foeragerend waargenomen. Winterkoning en roodborst broeden massaal, net als zanglijster, merel, vink, spreeuw en houtduif. Van de mezensoorten broeden hier de koolmees en de pimpelmees, maar soms ook een staartmees. Eveneens min of meer zeldzaam zijn

broedgevallen van boomklever en boomkruiper, goudhaantje, nachtegaal, holenduif en slobend. In de grote beuk dicht bij het noordelijke koetshuis nestelde ooit de bosuil. Zonder kruin biedt deze boom jammer genoeg geen broedgelegenheid meer aan deze unieke landgoedbewoner.

Planten die zich het beste thuis voelen in een verwilderd parkbos, zijn de in het voorjaar bloeiende bol- en knolgewassen. Op het Manpad zijn dat boshyacint, maarts viooltje, aronskelk, lelietje-van-dalen. Maar ook het allium paradoxum (armbloemig look), de winterakoniet en vooral en veelvuldig het sneeuwkllokje, zijn er te vinden. Het rooien van de sneeuwkllokbolletjes om de vijf of zes jaar, leverde vroeger een bijverdienste op voor de tuinbaas. Minder algemeen voorkomend, maar eveneens tot de stinzenplanten behorend, zijn de kievitsbloem en het lente- en zomerklokje. Op lichte en open plekken voelt de stengellose sleutelbloem of primula zich thuis.

Het theehuis of de menagerie

Aan de noordzijde van de tuin, met de halfronde, dichte achterkant naar de Manpadslaan, vinden we een halvemaaenvormig gebouw met een dubbele functie: een theekoepel of prieel, gecombineerd met een volière. Het middendeel is nog steeds als zodanig in gebruik. Dergelijke prieeltjes waren speciaal voor de dames. Zij mochten niet bruin worden en hielden zich dus op in de schaduw. Dames van stand waren blank van huid; een vrouw met een bruine huis was per definitie slechts een gewone arbeidervrouw.

De ruimtes links en rechts van het prieel, met de in de negentien-

de eeuw aangebrachte neogotische spitsbogen, deden dienst als volières voor exotische vogels. In de achttiende eeuw was het gebruikelijk dieren uit den vreemde, zoals exotische vogels, aapjes of zelfs tijgers, onder te brengen in een 'menagerie' ofwel 'dierentuintje'. Op de Hartekamp had Clifford een enorme verzameling tropische dieren; op Beeckestijn had de familie Boreel een aapje voor de kinderen. Passend in deze mode liet de eerder genoemde Dirk van der Meer in 1734 een menagerie bouwen.

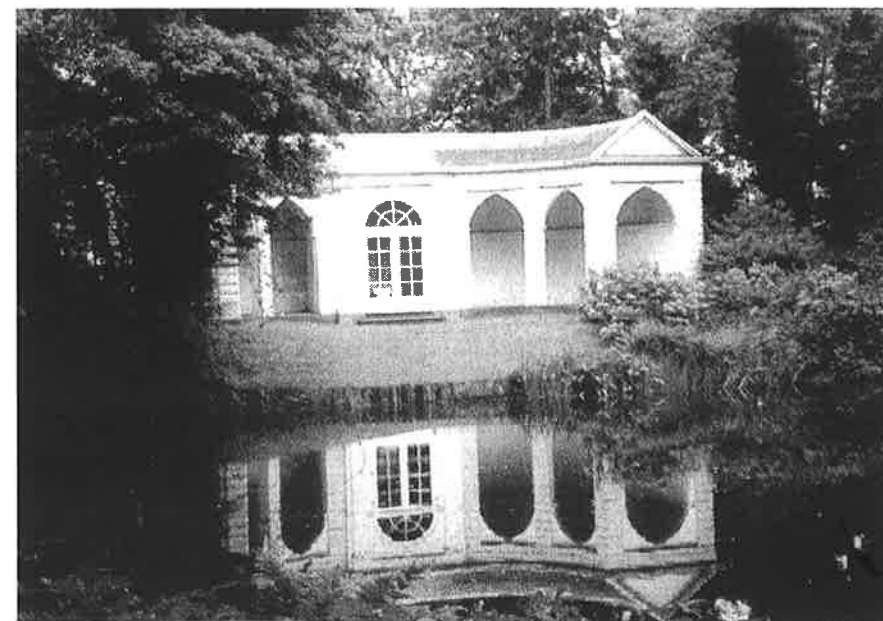
Ooit is het een schelpenhuisje geweest. Dergelijke met schelpen versierde ruimten, die vaak op grotten leken, vinden we reeds in de zeventiende eeuw. De doorgang vanuit Paleis het Loo naar de Koninginnetuin van datzelfde paleis, was zo een met schelpen (en halfedelstenen) versierde kelder-ruimte.

In de tijd van Mr. Visser werd het vervallen gebouw opgeknapt, maar het is alweer aan restauratie toe. Het halfronde gebouw spiegelt prachtig in het water. Het kleine, rechthoekige vijvertje, af-

gebeeld op de kaart van Speelman, (zie Toorts nr. 54, deel 1 van dit verhaal) verdween in de grote, nieuwe waterpartij, aangelegd in 1814. Een verandering die behoorde bij de veranderingen in de landschappelijke stijl, doorgevoerd door tuinarchitect A. de Haan, in opdracht van Jacob van Lennep. Dit ontwerp van De Haan voor de noordoosthoek van de tuin is zeer geraffineerd: De wandelaar wordt van het ene 'schilderij' naar het andere gevoerd. Het water stroomt als een natuurlijke rivier door het glooiende landschap. De brug in natuurlijke materialen uitgevoerd, past hier bij. Steeds weer verrassen de verschillende doorkijkjes en spiegelingen. Deze effecten, die Michael en Zocher sr. in Kennemerland verwezenlijkten tegen het einde van de achttiende eeuw, realiseerde De Haan in het klein op het Manpad aan het begin van de negentiende eeuw.

(wordt vervolgd)

Mieke Wilmink

Theehuis

10 februari 2001. Ik heb een niet alledaagse afspraak om 10.00 uur bij de ingang van Caprera. Met Dirk de Reus.

Heel wat maanden daarvoor ben ik eens met een schemer-excursie van hem mee geweest in de Kennemerduinen. Dat zal ik niet snel vergeten. De heel speciale manier waarop hij over allerlei aspecten van het duin heeft verteld, heeft indruk op mij gemaakt. Vandaar dat ik voor de voorbereiding van een te geven excursie, Dirk de Reus heb gevraagd zijn kennis nog eens voor een select gezelschap van nog-niet- zo-lang-afgestudeerde-IVN-gidsen tentoon te spreiden. Zo hebben wij die ochtend Caprera weer eens op een heel andere manier bekeken. Niet wetende dat dit de laatste keer zou zijn....

Deze zomer bereikte ons allen het bericht dat Dirk de Reus ernstig ziek was en niet lang daarna is hij overleden. Ik kende hem nog

In memoriam Dirk de Reus

Op 18 augustus dit jaar overleed ons lid en natuurgids Dirk de Reus op de leeftijd van bijna 72 jaar. Dirk was al langere tijd ernstig ziek, maar het bericht van zijn overlijden verraste toch velen van ons. Met zijn fenomenale kennis van plantennamen en hun betekenissen wist hij tijdens excursies het publiek te verrassen met steeds weer een andere invalshoek. Ook in Thijsses Hof en in het Nationaal Park Zuid-Kennemerland was Dirk een graag geziene gids. Het was een genoeg

om met hem mee te gaan op excursie in de duinen en te luisteren naar de verhalen uit de natuur. Gelukkig hebben velen van ons deze verhalen onthouden zodat we ze kunnen doorvertellen. We wensen zijn vrouw, kinderen en kleinkinderen sterkte toe met het verwerken van het verlies van deze kleine 'Reus'.

Fred Hagens
voorzitter

len. Zijn klusjes bleven daarom beperkt tot het roskammen van

jongen en vroeg aan Jezus om uitsel. Maar dat kon niet, want afspraak is afspraak, contract is contract. Daarop ging Maria naar het bos en kwam de ridder tegen, het was inmiddels herfst. Maria vroeg de ridder om uitsel. De ridder wilde dat niet geven. Op een gegeven moment deed Maria het voorstel aan de ridder om de jongen pas te komen halen als het laatste blaadje gevallen was van de boom waar ze bij stonden, een eik. Hier zag de ridder niet veel kwaad in en hij ging ermee akkoord. Gelukkig voor de jongen zag de ridder toen niet in, dat er 's winters altijd wel een blaadje aan de eik blijft hangen!

Toen de ridder zich dit eenmaal realiseerde, hapte hij van kwaadheid rondom 'happen' uit de eikenbladeren en was de jongen gered.

Linda van Bakel

"Er was eens een jongen die ridder wilde worden...."

maar kort, maar ik verwacht dat iedereen het ermee eens zal zijn dat we hem als mens, en in het bijzonder als speciale IVN-gids, zullen missen.

Het volgende verhaal is er een van de vele mooie verhalen die wij die dag van hem hebben gehoord, op een manier zoals alleen hij het kon vertellen.

Hoe herken je in de winter een eikenboom?

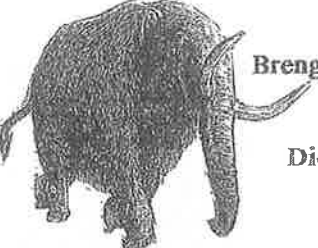
Er was eens een jongen die wel ridder wilde worden. Helaas had hij niet genoeg kracht om te sabe-

paarden en het vegen van de vloer. Op een dag kwam er een ridder aan. De ridder wist van de grote wens van de jongen en vroeg aan hem of hij echt ridder wilde worden. De jongen antwoordde zielig dat het niet kon omdat hij niet sterk genoeg was. De ridder, die toch wel een zwaveluchtje bij zich droeg, stelde de jongen voor dat hij de kracht wel kon krijgen, mits hij na zeven jaar met hem mee zou gaan. Na 6½ jaar was de jongen inmiddels hertog geworden en kreeg hij het toch benauid als hij aan zijn afspraak met de 'ridder' dacht. Maria had ook medelijden met de

De Heimanshof

1 ha natuurruimte, gelegen aan de Wieger Bruinlaan te Hoofddorp.
tel. 023 - 5616736, 023 - 5581158.

Geopend: op werkdagen van 9.00 tot 16.00 uur,
en in het eerste weekend van de maand
van 14.00 tot 17.00.
op zaterdag en zondag is er een lezing van 14.30 tot 15.30 uur.

PROGRAMMA t/m april 2002

januari 5 en 6	<u>Nieuwjaarsbijeenkomst</u>	Breng ook wat dia's mee
februari 2 en 3	<u>De mammoet uit Siberië</u>	Dick Mol, Hoofddorp
Haarlemmermeerpolder 150 jaar		
april 6 en 7	<u>Boerderijen in Haarlemmermeer, Nederland in een notendop</u>	Henk Nijenhuis, Almere
april 13 en 14	<u>Museumweekend</u>	de Vriendenkring

IVN-ledenactiviteit in de lente

Helpende handen in de Heimanshof

Zin om eens wat anders te doen in de natuur? Wij hebben een leuk programma bedacht voor onze leden en donateurs. We nemen u mee naar de Heimanshof, een prachtige heemtuin in Hoofddorp. Daar krijgt u een rondleiding van een uur, waarbij er vooral aandacht zal zijn voor de stinzenplanten die op dat moment volop in bloei staan. Daarna kunt u een paar uur (met een pauze tussendoor) onder deskundige leiding

de handen uit de mouwen steken. Er is een grote klus te doen, namelijk het verplaatsen van een kalkheuvel. Daarnaast zijn er ook nog enkele kleinere klussen te doen. We werken die middag samen met de vaste vrijwilligers van de Hof. Wij vinden het leuk als u komt helpen. Er is een beperkt aantal plaatsen, dus geef u snel op! Voor gereedschap wordt gezorgd, evenals voor koffie en thee. Zorg

zelf voor kluskleiding, goede schoenen en werkhandschoenen. U bent die middag tegen ongevallen verzekerd.

Zaterdag 16 maart van 13.00 uur tot 17.00 uur in de Heimanshof, Wieger Bruinlaan in Hoofddorp. Opgave bij Jonne Misset, tel. 023 - 527 49 50 of e-mail laterveer.misset@hetnet.nl.

Leo van der Brugge:

“Ik heb het werk voor het IVN altijd met plezier gedaan”

Donderdagmorgen 18 oktober zit ik gezellig aan de koffie bij Leo en Mieke van der Brugge en we praten over Leo's activiteiten bij het IVN. Bescheiden van aard als hij is, begint hij zijn inzet voor dat werk te relativeren met de opmerking: “Ik vind het eigenlijk helemaal niet zo bijzonder, ik heb het werk voor het IVN altijd met plezier gedaan.”

Leo duikt dan even een stukje in de historie, op mijn vraag waar zijn roots liggen met betrekking tot de liefde voor de natuur. “Ik was in mijn jeugd lid van het NJN, waarbij ik veel vertoefde op en langs de Noordpier in Wijk aan Zee, geïnteresseerd in alles wat de Noordzee te bieden heeft.” Paddestoelen hadden al van jongs af zijn bijzondere interesse, met name om ze te fotograferen. Het was door deze interesse dat hij met het IVN wat nader in contact kwam.

“Vijftien jaar geleden”, zo vertelt Leo, “werd mijn aandacht getrokken door de jaarlijkse paddestoelendag in Elswout, voor welke dag toen Eric van Bakel coördinator was. Eric had al gauw in de gaten dat ik meer met paddestoelen van doen had gehad dan in Elswout. En zoals het vaak gaat, wanneer je blijk geeft van kennis van zaken op een bepaald gebied, dan wordt er een beroep op je gedaan. Prompt gebeurde dat ook, want Eric vroeg: ‘Waarom ga jij eigenlijk niet mee gidsen?’ Dat heb ik toen gedaan en zo is het allemaal

gekomen. In het verlengde van de vele excursies die daarna volgden, kwam het verzoek – toen Eric stopte met het coördinatorschap van de werkgroep excursies – dit werk van hem over te nemen. Anekdotisch is hierbij wel, dat het maar voor tijdelijk zou zijn, tot dat er een definitieve coördinator zou zijn gevonden. Maar ja, wat is

tijdelijk..., het hele leven is tijdelijk. Zo kwam het dat ik tweeënhalf jaar de kar heb getrokken. Mijn beslissing had nog wel enkele aanvullende consequenties, zoals zitting nemen in het bestuur, deelname aan het coördinatorenoverleg en voorzitter van de excursiewerkgroep. Dat bracht uiteraard nogal wat vergader- en administratief werk met zich mee, wat nou niet mijn directe sympathie had. Maar ik moet er direct bij zeggen, dat ik altijd met fantastische mensen heb mogen samen-

werken, waardoor veel van mijn aanvankelijke bedenkingen werden opgeheven.” Op mijn vraag wat in de afgelopen IVN-jaren zijn plezierige en minder plezierige ervaringen waren, zegt Leo: “Vooral de vriendschappelijke omgang van de IVN-ers onder elkaar en de waardering van het publiek na een excursie. De doorsnee bezoeker is meestal geen specialist op een bepaald gebied in de natuur. Vaak wordt er na afloop een handje geschud, soms zelfs een klaterend applaus, toch wel een bijzondere ervaring. Minder plezierig was dat ik – ondanks de voorwandelerervaring – soms net dat ene paadje naar rechts of naar links miste, zodat we dreigden te verdwalen.”

Leo zette overigens, na het beëindigen van het coördinatorschap van de excursiewerkgroep, het werk voor het IVN voort, onder andere met de organisatie van de excursieformulieren en het gidsen.

Leo wil nog wel even kwijt dat hij zeer te spreken is over zijn opvolgster in de persoon van Linda van Bakel. Met haar zal ik eveneens over haar IVN-werk gaan praten.

Zo heeft dit interview een Bakel's begin en een Bakel's eind.

Theo Litjens

Linda van Bakel:

“Leren zien in de natuur, daar heb je leiding bij nodig”

Het is woensdagavond 24 oktober; huiselijk en gezellig gezeten aan de tafel praten we over de ervaringen van de laatste jaren bij het IVN. Linda gaat er echt voor zitten, armen op tafel, blondharig en blauwogig, recht vooruitkijkend (wat op visie duidt) en goed van de tongriem gesneden. Het is een bijzondere ervaring, om met twee interviews kort achter elkaar de verschillen in persoonlijkheid te observeren. Het zij zo, terug naar het onderwerp.

Linda vertelt dat zij altijd al iets met de natuur heeft gehad, ook speciaal met dieren. “Vroeger bij de wandeling schoot ik soms ineens van de route af, wat dan aan de medewandelaars de opmerking ontlokte: O, daar heb je Linda weer, die ziet weer iets. Meestal ontging dat de anderen in het wandelgezelschap.” Dat brengt ons in het gesprek op het onderwerp ‘zien’.

“Ook al is de interesse wel aanwezig, het leren zien in de natuur daar heb je leiding bij nodig, vooral gewapend met kennis”, zegt Linda. “Jaren geleden nam ik deel aan een tuindag in de stadskweektuin, waaraan ook excursies verbonden waren. Ik weet niet meer precies hoe het kwam, maar ik heb op die dag een IVN-brochure in handen gekregen, op basis waarvan ik me toen heb aangemeld. Ik heb daarna meerdere excursies meegelopen, waardoor ik steeds meer waardering kreeg voor het educatieve werk van het IVN. Ik ben wel een beetje een

wereldverbeteraar”, zegt Linda er lachend bij. “Toen in 1998 de mogelijkheid zich voordeed om een gidsencursus te gaan volgen, heb ik dat direct aangegrepen. De cursus bood nu precies de ingrediënten waar ik behoefte aan had, namelijk ‘leiding’ en ‘het verzamelen van kennis over de natuur’. Vooral de breedte van het gebied dat in de gidsencursus werd be-

stroken, sprak mij bijzonder aan. De mogelijkheid om wat meer gericht instructie aan kinderen te geven, speelde daarbij een rol.

De deelname aan de gidsencursus bracht ook het besef tot ontwikkeling dat het IVN eigenlijk primair gebaat is bij actieve leden. Het was voor mij eigenlijk een vanzelfsprekende keuze om stage te gaan lopen bij de excursie werkgroep. Ik maakte tijdens mijn stage alle vergaderingen van de werkgroep mee. De stap naar het lidmaatschap van de werkgroep was eigenlijk een logische voortzetting

van wat ik zelf beoogde. Toen Leo zijn kartrekkerschap wilde beëindigen, kwam de vraag naar een opvolger aan de orde. Die opvolger ben ik toen geworden; ja, wie A zegt moet ook B zeggen. In de algemene ledenvergadering van 2001 werd ik officieel benoemd en tevens trad ik toen toe tot het bestuur.” Tot zover de duik in de historie.

Eigenlijk vanzelf kwamen we te spreken over de zorg, die er bij het bestuur heerst over de organisatie van een volgende gidsencursus. Zijn we als betrekkelijk kleine vereniging ook in de toekomst in staat dit werk – van levensbelang voor het IVN – op adequate wijze voort te zetten? Linda zegt daarover: “Regeren is vooruitzien! Misschien is de oplossing gelegen in samenwerking met aanpalende IVN-organisaties in de provincie, mogelijk met steun van het Landelijk. Ook is blijvend aandacht nodig voor de ontwikkeling van het cursuspakket. Kortom, het gaat steeds weer om de beschikbaarheid van gemotiveerde en ter zake kundige menskracht.”

Door de zwaarte van deze conclusie enigermate in onze energie aangetast, lag het besluit voor de hand het interview af te ronden. Ik wens Linda en Leo, samen met de overige leden van de werkgroep, veel succes toe bij hun werk voor het IVN.

Theo Litjens

Even voorstellen

Op de algemene ledenvergadering van 15 maart dit jaar zijn er twee nieuwe bestuursleden benoemd. Zij wilden zich in de vorige Toorts aan u voorstellen, maar helaas was daar geen ruimte meer voor. Daarom stelt de nieuwe secretaris van het bestuur zich hieronder aan u voor. Het andere bestuurslid wordt elders in deze Toorts voorgesteld in een 'dubbelinterview' met Leo van der Brugge; zij heeft namelijk ook het stokje van hem overgenomen in de excursiewerkgroep.

Mijn naam is Joanne Warmerdam en sinds maart 2001 ben ik secretaris van de IVN-afdeling Zuid-Kennemerland. Hoe komt iemand in deze 'baan' terecht?

Mijn interesse voor de natuur begon circa tien jaar geleden met vogels kijken. Ik volgde onder andere een basis-vogelcursus bij de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland. Maar pas na een zeer spannende nachtegalenexcursie in de Kennemerduinen raakte ik bekend met het IVN. Ik meldde mij aan voor de gidsencursus september 1999 – juni 2000. Tijdens die cursus kwam ik erachter

dat ik nog heel veel moet leren voordat ik mezelf geschikt acht als gids. Maar toch wil ik wat doen als actief lid bij het IVN. Na een stageperiode in het bestuur besloot ik secretaris te worden. En ondertussen probeer ik meer natuurkennis te bemachtigen, om wellicht ooit de stoute schoenen van een gids aan te kunnen trekken.

Inmiddels zijn er nog twee mensen gevonden die belangstelling hebben voor een plaats in het IVN-bestuur. Zij gaan de komende periode meedraaien en zullen

beiden officieel benoemd worden tijdens de jaarvergadering in maart 2002.

Toch laten we u alvast een beetje kennis met ze maken. Allereerst is daar Cees Hulsman. Hij heeft zich aangemeld voor het penningmeesterschap. Hoewel hij in zijn werk niets met financiën te maken heeft – hij werkt in de IT-sector (computers) – denkt hij de IVN-penningen wel goed te kunnen beheren. Daarbij vindt hij het belangrijk om actief te zijn binnen een vrijwilligersorganisatie.

Jonne Misset heeft na drie jaar redactielidmaatschap onlangs het coördinatorschap van De Toorts overgenomen van Theo Litjens. Zij vond dat ook een goed moment om bestuurslid te worden. Jonne is freelance tekstschrijver en werkt af en toe projectmatig binnen de verstandelijk gehandicapten sector. Zij heeft in 2000 de IVN-gidsencursus afgerond.

Cees en Jonne doen allebei mee met de 'vogelschool', waarover u hieronder meer kunt lezen.

De IVN Vogelschool

In de vorige Toorts stond een oproep om een tijdelijke 'vogelclub' binnen de afdeling op te richten, waar nieuwe vogelgidsen een opleiding 'in het veld' zouden krijgen. Er kwamen heel wat reacties op deze oproep. De vogelclub – inmiddels omgedoopt tot 'vogelschool' – bestaat uit zestien (!) vogelgidsen-in-spé en is op het moment dat u dit leest al zes keer 's ochtends vroeg op pad geweest. Zij heeft vijf doorge-

winterde vogelgidsen tot haar beschikking, die er een eer in stellen in een jaar tijd gedegen nieuwe gidsen af te leveren. Drie keer zijn

de vogelaars op zoek geweest naar sporen van de vogeltrek. Dat was in de Kennemerduinen bij de kop van de Zeeweg, bij het Kennemer-

meer (IJmuider strand) en in de AWD/Zandvoort-selaan. De keren daarna moest kennis opgedaan worden over weide- en watervogels en bos- en duinvogels.

De vogelschool is een leuk, nieuw initiatief van de afdeling. We zullen u op de hoogte houden.

Speuren in de natuur

Het zal u niet verwonderen dat een natuurfreak als ik op zondagmorgen graag naar Vroege Vogels luistert. Het liefst hoor ik Nico de Haan, op zoek naar een vogelgeluid.

Midas Dekkers is dus niet mijn favoriet, maar hij kan wel rake dingen zeggen. Laatst had hij het erover dat je in Nederland zo weinig natuur ziet. "Om het goed te bekijken", zei hij, "moet je naar het buitenland, liefst met een vliegtuig. Hoe verder je gaat, des te meer je ziet." Vaak heb ik inderdaad na een urenlange boswandeling alleen een eekhoortje gezien. Als ik dat aan m'n buren vertel, reageren ze alsof ik een 'wonder' heb meegemaakt. Tot vervelens toe kan ik door de heide struinen en precies één konijntje tegenkomen. Een beetje gelijk heeft hij dus wel.

Heb ik u al eens verteld over mijn ervaringen in de Kaapse bossen bij Doorn? Wel, luistert en huivert...

Op een zonnige dag nemen we trein en bus en wandelen we in alle rust door het bos. Na zo'n anderhalf uur komen we bij de wildtoren. Het is hier doodstil en vredig; geen verkeerslawaaï, geen roepende mensen, geen gillende kinderen, sstt... Het bankje in de zon lokt. Al snel zitten we met onze benen zwenkend boven de grond. Even bewonderen we onze

bergschoenen die grijs zien van het zand. Dan hengel ik een paar appelkoeken uit de rugzak om de lekkere trek te stillen. Als er nu een hertje uit de bosjes kwam... Plotseling klinkt er een lawaai dat door merg en been gaat: een mo-

torzaag! We zitten stijf van schrik. Alsof deze lawaai-overstroming nog niet genoeg is, wordt er hard getimmerd. We kijken omhoog en uit de wildtoren komt een hoofd tevoorschijn. Een mannenstem roept als toegift: "Sorry hoor dames, maar hier zit een traptreelos en die moet ik toch écht vervangen!" Het hele bos tussen Doorn en Maarssen is opgeschrikt. Het sprookje is in rook opgegaan, de betovering op gruwelijke wijze verbroken. Ga ik echter met het vliegtuig

naar Zuid-Afrika, dan kan ik jarenlang teren op gelukkige herinneringen aan olifanten die plagerig de weg versperren, leeuwen die in de berm liggen 'uit te buiken' en twee mannelijke giraffen die elkaar met hun lange nekken 'in elkaar' proberen te slaan.

Een vlucht naar Alaska brengt ons naar het Denali Park waar we in de verte (gelukkig maar) een grizzly-berin zien met twee jongen. Op de Talkeetna-rivier ontmoeten we bevers en elanden. En in Prince William Sound denk ik: hiervoor ben ik gekomen. Walvissen!!! Het valt niet te beschrijven wat er door je heen gaat als je dát ziet!

Wat is nu de moraal van dit verhaal? Bij al die buitenlandse reizen zijn gidsen aanwezig. Die weten precies welke dieren waar voorkomen en wanneer; soms zelfs hoe laat. Dit in verband met eten, rusten en slapen gaan. Als toerist ben je

dus niet toevallig op het juiste moment op de juiste plaats.

De ervaring heeft mij geleerd, en na de rampdag van 11 september weet ik het helemaal zeker: ik kan beter met een IVN-gids op stap gaan, want dan zie ik een heleboel natuurschoon in Nederland!

Jolanda Giling

Van de leestafel

Beknopte weergave van boeken verkrijgbaar in de groene Winkel van het IVN

Opnieuw aandacht voor de handige snelzoekgidsen van uitgeverij Elmar, verkrijgbaar in de Groene Winkel voor f 12,50 / € 5,67 per deeltje.

Snelzoekgids Zoetwaterleven

Het vissen met een schepnet in vijvers en sloten om te kijken wat er te voorschijn komt en het omkeren van stenen om te zien wat voor dieren zich daar schuilhouden, zijn activiteiten waarmee kinderen zich urenlang bezig kunnen houden; ook volwassenen worden gefascineerd door dit soort bezigheden. Dit boek is geschreven om een overzicht te geven van de grote rijkdom aan dieren die u aan kunt treffen bij een van beide activiteiten. Bovendien wil het boek u kennis laten maken met enkele grotere diersoorten die in de verschillende soorten zoetwaterbiotopen leven, van bergstroompjes, grote rivieren diepe meren en sloten, plassen, moerassen en vijvers tot zelfs kleine modderpoelen. Het is uiteraard onmogelijk om in zo'n klein gidsje een compleet overzicht te geven van alle dieren die in zoet water voorkomen. De schrijvers hebben vooral gekozen voor de vissen en andere meer opvallende dieren. Eveneens hebben ze gestreefd naar een evenwichtig overzicht van de verschillende diergroepen die in zoetwater voorkomen; u krijgt een indruk van hun leefwijze en habitat.

Watervogels en -zoogdieren worden beschreven in andere delen van deze serie.

Snelzoekgids Wilde Bloemen

Dit is een boekje voor diegenen die in staat willen zijn om de wilde bloemen die zij langs de weg zien of het 'onkruid' dat in hun tuin groeit, te herkennen. Veel mensen die niet de tijd of de gelegenheid hebben om ze aan een nauwgezette blik te onderwerpen, stellen niettemin prijs op een eenvoudige manier om een bloem thuis te brengen die in een wegberm, tuin, natuurgebied of zelfs op een vuilstortplaats in het oog springt. We hebben uit enige duizenden bloeiende Europese planten die soorten gekozen, die men het meest waarschijnlijk tegenkomt in steden en dorpen, langs wegen en spoorlijnen en op het gemakkelijk toegankelijke platteland van Europa. De hier gebruikte plantnamen zijn de aanduidingen die gewoonlijk in naslagwerken worden gehanteerd. U hoeft er niet vanuit te gaan dat u een opzoekfout heeft gemaakt als u de naam van de plant niet herkent. Het kan zijn dat u de plant misschien kent onder een andere, meer plaatselijk gebonden naam.

Snelzoekgids Zee- en Kustleven

De zeeën en oceanen van onze planeet zijn de woonplaats van een aantal meest fascinerende schepselen die deze aarde bevolken. Dit boek is bedoeld als introductie tot het rijke leven onderwater in de zeeën rond Europa en op de kusten langs die zeeën.

We kunnen bij lange na niet alle soorten opnemen in een boek van deze omvang, en daarom hebben we speciaal naar zeevissen en andere opvallende zeedieren gekeken. Met dit boek hopen we u in staat te stellen om vissen en andere zeedieren die u langs het strand, in een aquarium of zelfs in de viswinkel kunt tegenkomen, te determineren. Bovendien willen we u een idee geven hoe en waar ze leven.

Verder in deze serie nog te verkrijgen: Bomen - Paddestoelen - Vlinders - Vogels.

Van uitgeverij Ploegsma twee leuke handzame boekjes, in de Groene Winkel te koop voor f 21,50 / € 9,76 per stuk.

De kleine Strandgids Kinderen 8 - 12 jr.

Als je aan het strand loopt, vind je de mooiste slakkenhuizen en schelpen, groot en klein, en in prachtige kleuren. Weet je eigenlijk hoe ze leven en waarvan? Of dat

oesters andere schelpen opentrekken en het binnenste opeten? En dat meerschium het schild van een inktvis is? Deze en nog veel meer wetenswaardigheden over schelpen en schaaldieren, kwallen, inktvissen en zeeanemonen vind je in dit boek. Bovendien kun je lezen over zeevogels, de vogeltrek, en de planten en dieren die in de duinen leven. Er wordt verteld hoe duinen ontstaan en hoe ze voor afslag worden behoed.

Als je met deze gids op pad gaat, wordt iedere strand- of duinwandeling een spannende ontdekkingsstocht. Want hoe meer je speurt, hoe meer je zult zien!

De kleine Bomengids Kinderen 8 - 12 jr.

Bomen zie je overal om je heen: in de straat, in het park, langs de weg, in het bos. Ze zijn voor ons heel belangrijk, omdat ze zuurstof maken. Maar hoe doen ze dat precies? En waarom krijgen bladeren die in het voorjaar groen zijn, in de herfst de mooiste kleuren bruin, oranje, rood, of geel? Hoeveel soorten bomen zijn er eigenlijk? En wat zijn loofbomen en wat naaldbomen? Waar komt precies de naam paardenkastanje vandaan en wat zijn heksenbezems?

In 'De kleine bomengids' krijg je antwoord op deze en veel andere vragen. Er wordt verteld welke bomen er in ons land het meeste voorkomen, hoe ze groeien en bloeien, hoe oud ze kunnen worden en waar hun hout voor wordt gebruikt.

Bliksem en gedonder

Als torens steken bomen boven het landschap uit en bij onweersbuien fungeren ze als antennes voor blikseminslag. Gek genoeg lijkt het of een bliksemschicht 'kiest' voor een boomsoort, want de ene soort wordt meer getroffen dan de andere. Dat is juist. De vorm van de boom is in veel gevallen bepalend, niet alleen bovengronds, maar vooral ook ondergronds.

eik, en ook bij een grove den, gaat dat beter. Wanneer een bliksem een boom treft, kan de enorme hitte (20.000 tot 30.000 graden Celcius) de boom uit elkaar doen spatten, doordat het water in de vaten plotseling verdampt. Het kan ook gebeuren dat slechts een smalle baan schors, soms spiraalsgewijs, van de stam spat. Daar waar de bliksem in de grond is verdwenen, is vaak een gat zichtbaar.

Staat u in een omgeving met breed uitgroeiende en smalle, hoge bomen, kies dan voor de lage, brede vorm. De verklaring ligt in het grote potentiaalverschil dat zich tijdens onweer opbouwt boven de top van ver

Regel één is natuurlijk dat u bij onweer nooit moet schuilen onder bomen, zeker niet onder een boom in open veld. Schuil maar niet, maar maak u klein en compact in het veld.

Bent u in een bos, dan kunt u beter onder een beuk gaan staan dan onder een eik. Waarom? Een eik heeft een diep wortelstelsel en een beter contact met grondwater dan een oppervlaktewortelaar, zoals de beuk. De bliksem zoekt de weg van de snelste ontlading en bij een

boven het aardoppervlak uitstekende voorwerpen. Bomen werken op eenzelfde wijze als bliksemafleider als de metalen pennen die op de nok van gebouwen worden aangebracht.

Uit: Bomennieuws, zomer 2001, kwartaalblad van de Bomenstichting. Geschreven door Frank Moens

Samenwerking rond excursies in het Nationaal Park Zuid-Kennemerland

Onlangs is er een gesprek geweest tussen het Nationaal Park en vertegenwoordigers van twee IVN-afdelingen. Gesproken is over mogelijke samenwerking op het gebied van excursies. Hieronder leest u daar meer over. Het leek ons echter goed dat de medewerkers van het Nationaal Park allereerst iets vertellen over hun excursie-aanbod en hoe dat georganiseerd wordt.

Vanaf de officiële oprichting van het Nationaal Park Zuid-Kennemerland (NPZK) in 1995 tot nu, is het excursieaanbod van het nationaal park uitgegroeid tot een zeer breed programma met veel en diverse soorten excursies. Er zijn algemene rondleidingen in de verschillende gebieden, wandelingen met een speciaal thema (zoals Vleermuizenexcursies en Schelpenspeurtochten) en wandelingen volgens een speciale filosofie en methodiek, zoals de Aardewandelingen. Ook kunnen er op eigen initiatief door bezoekers van het park zogenaamde rugzaktochten worden ondernomen en kunnen groepsexcursies worden aangevraagd. Naast de publiekswandelingen is er een apart aanbod voor scholen.

De verschillende excursies worden in de eerste plaats verzorgd door de vrijwillige parkgidsen, die speciaal zijn opgeleid voor het geven van rondleidingen in het Nationaal Park. Verder geven gidsen van onder andere IVN en KNNV er ook excursies, samen met veel andere vrijwillige natuur- en milieuorganisaties. Tot slot gidsen ook boswachters van de Vereniging Natuurmomumenten en van PWN in dit duingebied. Op Landgoed Elswout worden excursies gehouden onder leiding

van Mieke Wilmink. Staatsbosbeheer heeft nog geen eigen aanbod.

Het totale excursieprogramma van het Nationaal Park wordt gecoördineerd door Hetty van Halder, medewerker Voorlichting en Educatie. Samen met Marie-José Brandsma, coördinator Voorlich-

het bijscholingsprogramma voor de parkgidsen ook gaat aanbieden aan alle IVN-gidsen die nu al in het park gidsen, of belangstelling hebben om dit te gaan doen. Ook gidsen van het KNNV en de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland worden hiervoor uitgenodigd. Verder worden mogelijkheden

ting en Educatie, wordt het excursiebeleid bepaald en wordt bekendheid gegeven aan de excursies, door middel van onder andere posters, persberichten en de informatiekrant. Uiteraard gebeurt dat in overleg met de betrokken organisaties én in nauwe samenwerking met Duincentrum De Zandwaai, waar de reserveringen en boekingen binnen komen en van waaruit veel activiteiten starten.

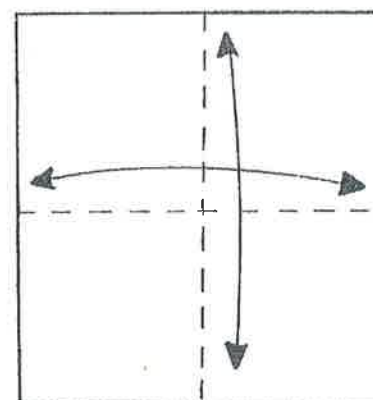
In het kader van een nauwere samenwerking rond de parkexcursies is er onlangs overleg geweest tussen Hetty van Halder, Marie-José Brandsma en enkele afgevaardigden van de IVN-afdelingen Midden-Kennemerland en Zuid-Kennemerland: Wim Veenendaal en Jeroen Engelhart, respectievelijk Fred Hagens en Linda van Bakel. Er is onder meer afgesproken dat het Nationaal Park voortaan

onderzocht om gezamenlijk op regionaal niveau een gidsopleiding te organiseren. Ter verdere informatie: de medewerker en de coördinator Voorlichting en Educatie van het NPZK zijn beiden in dienst van (de beroepspoot van) het IVN en werken op het kantoor van het IVN-Consulentschap NME Noord-Holland in Castricum. De salarissen worden betaald uit een subsidie van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Naast het coördineren van het excursieprogramma, voeren deze medewerkers voor het Nationaal Park nog diverse andere taken uit op het gebied van voorlichting en educatie.

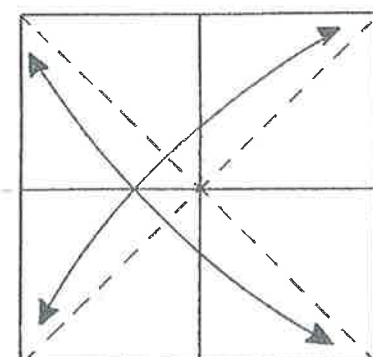
Voor vragen of nadere informatie kunt u contact opnemen met Hetty van Halder of Marie-José Brandsma, Dorpsstraat 65, 1901 EJ Castricum, telefoon 0251 - 653819 of 0251 - 650783.

Hallo allemaal!

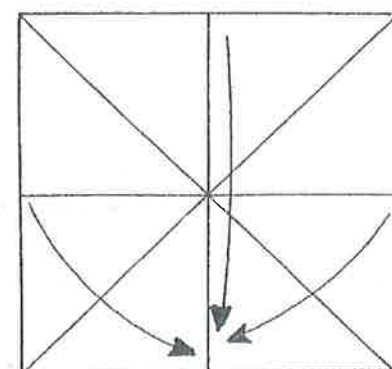
Het is nu nog wel winter, maar straks in het voorjaar gaan we weer op zoek naar kikkers en padden. We leren je hier hoe je van papier een kikker kunt vouwen. Misschien wil je wel een heel kikkerkoor maken!

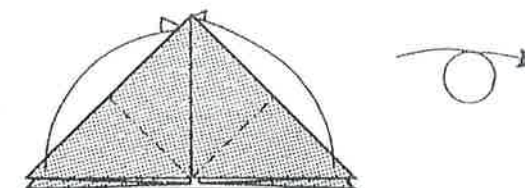
1. Vouw een vierkant vouwblaadje dubbel en maak een scherpe vouw. Vouw weer open en vouw de andere kant dubbel.

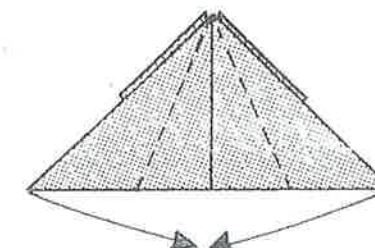
2. Nu moet je eerst je blaadje omdraaien en dan de schuine vouwen maken door de punten op elkaar te vouwen.

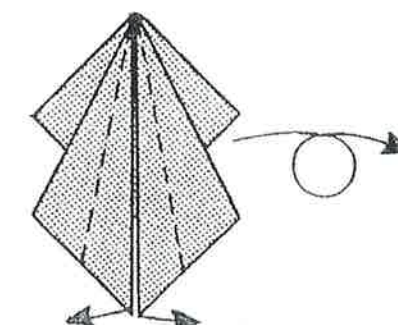
3. Als je dit goed hebt gedaan kun je de vouwen heel mooi in elkaar laten vallen, zodat je de dubbele driehoek van de volgende tekening krijgt.

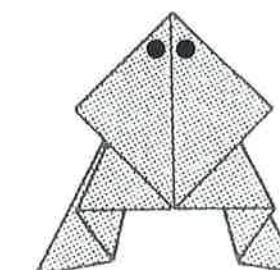
4. Vouw nu de linker- en de rechterpunt van de bovenste laag naar boven. Draai het blaadje dan om.

5. Nu vouw je de zijpunten naar beneden.

6. De punten die je net naar beneden hebt gevouwen, vouw je over de helft heen weer naar buiten. Draai je papier weer om.

7. Dit is de kikker.

Het plantengeslacht dat ons lijfblad zijn naam heeft geschonken zal eindelijk eens onderwerp zijn van deze rubriek. Waarom zijn we nooit eerder op dit idee gekomen? Het geslacht bestaat wereldwijd uit circa 300 soorten. Ze komen, met als centrum Turkije, voor in concentrische cirkels; de soortenrijkdom neemt af naarmate de afstand tot Turkije groter wordt. Voor ons land resten uiteindelijk zes soorten, die allen in het Nationaal Park Zuid-Kennemerland zijn waargenomen:

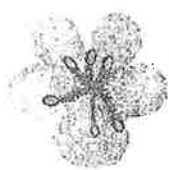
Melige Toorts, *Verbascum lychnitis*; Zwarte Toorts, *Verbascum nigrum*; Koningskaars, *Verbascum thapsus*; Keizerskaars, *Verbascum phlomis*; Stalkaars, *Verbascum densiflorum*; en Mottenkruid, *Verbascum blattaria*.

In zijn algemeenheid ontwikkelt de Toorts, lees *Verbascum*, zich het best op kalkrijke, vrij voedselrijke, verstoorde zandgronden. Doordat de zaden heel lang, soms wel honderden jaren, hun kiemkracht behouden, is het mogelijk om opeens langs een nieuw aangelegde weg één of meer Toortsen te zien verschijnen. In het eerste jaar in de vorm van een wollig behaard bladrozet. De geslachtsnaam moeten we zeer waarschijnlijk dan ook zien als een afleiding van *Verbascum*: *verbasco* = een baard krijgen. Alle soorten zijn meer of minder behaard en tot zelfs de meeldraden aan toe ermee bezet. Het lijkt geen twijfel dat die beha-

Toorts (*Verbascum*)

ring de planten goed beschermt tegen vraat van zoogdieren. De haren vallen namelijk gemakkelijk af en kleven vervolgens aan de huid of slijmvlies waar ze irritaties kunnen veroorzaken. Wanneer de plant tot volle wasdom, dus in bloei komt, is het een opvallende verschijning. Toorts is een van de grootste kruidachtigen en derhalve niet over het hoofd te zien, letterlijk. Bloeiende exemplaren kunnen de twee meter overstijgen! Aan dit indrukwekkende

voorkomen heeft hij ongetwijfeld diverse van zijn benamingen en toepassingen te danken. Zowel de oude Grieken als de Romeinen doopten al de stevige lange bloei-aar in brandbaar materiaal om hem vervolgens als fakkel of toorts te gebruiken. De Romeinen noemden hem dan ook *Candelaria regia* = koningskaars; deze staat er zowel duidelijk trots rechtop

Hermes kreeg overhandigd. Aäron's staf of -stok (een benaming die in Zeeland voorkomt) heeft betrekking op een Oud Testamentisch verhaal in het boek Numeri 17:8: "zie de staf van Aäron bloeide, hij had bloesem voortgebracht...." Sommigen zijn er zeker van dat dit een Toorts betreft. Verder lezend lijkt het mij niet onwaarschijnlijk als het over een amandeltak gaat, die Mozes ziet.

als tamelijk solitair bij. Hij steekt vaak boven de duindoornpopulatie uit. Een andere oude benaming was *Herba Lucernaria* = lampe- of kaarskruid. Andere benamingen: Kers (=kaars), Paaskers, Nachtkars, Koningskandelaar en kèerse duiden op datzelfde gebruik. Er zijn ook vele namen gebaseerd op het wollige uiterlijk van de planten uit het geslacht *Verbascum* (ze worden bijna zonder uitzondering in de naslagwerken over één kam geschoren). Voorbeelden hiervan zijn: wolkruid, Our-Lord's flannels, zokskens, lemmekesblaren, Wulkraut en nog vele andere. Behalve de praktische toepassingen van het bijlichten zijn toortsen inspirerend geweest voor de magie der oude volkeren. In de Griekse mythologie zou Odysseus o.a. een Toorts gekregen hebben om zich te beschermen tegen de kwade toverkunsten van Kirke. Ergens anders las ik dat dit kruid een zwarte wortel betrof, die hij van

Wat dicht bij huis zijn er ook mogelijkheden te over. Haal uw Toorts op 24 juni door het Sint Jansvuur en hang hem vervolgens boven de staldeur. Dit werkt zeer goed tegen boze geesten. Ook is diezelfde stal natuurlijk goed te verlichten met behulp van een in hars of iets dergelijks gedoopte stevige bloemstengel: de stalkaars is geboren. In een zogeheten 'kroedwusj' is de Toorts een koninklijk middelpunt. In de bloementaal is de koningskaars opgedragen aan Saturnus en betekent hij vriendschap.

Geneeskracht: (inwendig) Hildegard van Bingen raadde de plant aan aan mensen met een zwak en treurig hart. Zij moesten hem samen met vlees en vis koken om weer beter te worden. Tevens zou de plant werken op aangezichtspijn, bij diarree en verstopping, dus versterkend op de darmen, bij alle lever- en miltaandoeningen (ook geelzucht) en evenals het familielid Knopig Helmkruid (*Scrophularia nodosa*) op pijnlijke aambeien. De plant bevordert menstruatie en plassen (dus niet bij zwangerschappen toe te passen).

Uitwendig: bij brand- en andere huidwonden. Met behulp van deze Duitse bezweringsformule, die moet worden gezegd bij een zieke, terwijl de gewonde plek met het kruid wordt aangeraakt: "Unsere liebe Frau geht dreimal über das Land, sie trägt den Himmelbrand in der Hand" treedt er weldra genezing op!

In rook: als toevoeging in rookmixtures en inwendig ook tegen bronchitisachtige aandoeningen, evenals bij keelpijn en zelfs angina. Er zit een bedwelmende stof in de Toorts die ook door stropende vissers werd gebruikt. Vooral bij de Keizerskaars is dit

bekend. Ook imkers gebruikten Toortsen op deze wijze; ze brengen rust in een verstoord volk. Als weervoorspeller is de Toorts bovendien heel geschikt: "Indien

aan het onderste deel de bloemen dicht bij elkaar aan de bloemstengel staan, dan zal er een witte kerst zijn". Laten we dus maar eens kijken. Een plaats waar de Toorts absoluut niet moet groeien is op een graf. De plant zou de geest van de gestorvene belemmeren naar de hemel op te stijgen.

De aanwezigheid van een gele kleurstof wordt door de Grieken reeds beschreven en voornamelijk gebruikt om het haar licht te kleuren. Behalve de mens - die altijd moet oppassen voor de beharing - is er dus geen zoogdier dat de Toorts gebruikt als voeding of anderszins. Onder de orde der insecten ligt dit anders. De rups van de kuifvlinder, *Cuculia verbasci*, heeft hem als voedselplant, de rups van de Anania *verbascalis* leeft in spinsels onder de bladeren en in de rozetbladeren leven de rupsen van *Nothris verbascella*. Verder vreten er enkele aardvlooien en snuitkevers aan de plant, evenals een mineerderlarve en een thripssoort. Kneutjes en mezen eten er 's winters graag wat zaden en waarschijnlijk ook aanwezige rupsen, larven of poppen.

Tot slot: van Konings- Keizers- en Stalkaars zijn de bladeren gaafrandig. Mottenkruid, Zwarte Toorts en Melige Toorts hebben een meer of minder gekarteld blad. Kijk nu op de voorkant van ons lijfblad, dan zult u zien dat hierop geen Zwarte Toorts of Melige Toorts staat afgebeeld, maar een STALKAARS.

Het plaatje is bij nadere beschouwing zelfs identiek aan dat in de Nederlandse Oecologische Flora deel III, blz. 197. Daarom en omdat de Stalkaars de grootste bloemen heeft, dus het meest opvalt, stel ik voor ons lijfblad vanaf heden (of de volgende ledenvergadering) om te dopen. Dan zullen ook de NIVON leden onder ons tevreden gesteld zijn.

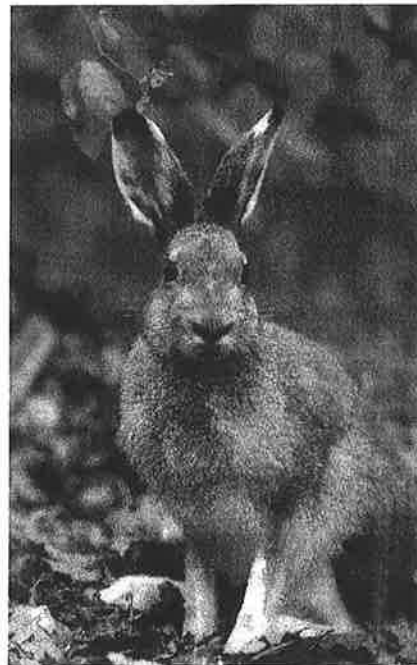

Mijn naam is haas

De Europese haas (*Lepus europaeus*) komt, zoals u uit zijn Latijnse naam kunt opmaken, in heel Europa voor en is ook in onze streken inheems. Tot mijn verbazing bleek dat hij niet tot de knaagdieren wordt gerekend. Hazen hebben zich in de evolutie blijkbaar apart van de knaagdieren ontwikkeld. Ook hebben ze, in tegenstelling tot deze groep, achter de twee grote snijtanden in de bovenkaak twee kleine stifttandjes. De hele hazenfamilie heeft deze tandconstructie.

Altijd alert

Hazen hechten erg aan een solitair bestaan en kunnen in de regel slechts op afstand waargenomen worden, daar ze meestal een omzichtig gedrag vertonen. Hij is zo'n 50-70 cm lang. De rug is geelbruin, de buik is wit en hij is in het bezit van een paar lange oren met zwarte punten (in jagerstaal worden deze oren lepels genoemd). De staart is bovenop zwart en van onder wit, en meestal wordt deze naar beneden gehouden. Hazen wegen gemiddeld 3,5 kg. Jagers spreken trouwens over *het* haas. Een dier met veel vijanden is voortdurend alert, en elke haas is daarom toegerust met een uitmuntend gehoor en dito reukzin. Ze hebben hun lange oren niet voor de leut maar om elk geluid uit hun omgeving op te vangen, en hun lange sterke achterpoten zijn ontwikkeld om een flinke sprint te trekken als ze moeten vluchten, waarbij ze snelheden van 70 km per uur kunnen ontwikkelen. In de winter is zijn vacht uiteraard dikker, maar deze wisselt niet van kleur. De voetzolen van hazen zijn bedekt met een dikke laag haren, dus met de isolatie zit het wel goed. Geen overbodige luxe voor een dier dat dag en nacht buiten is. De haas voelt zich het lekkerst in een open landschap, dus meestal is hij te vinden

op graslanden, akkers en heide. Als hij maar voldoende schuilmogelijkheden heeft, want zijn enige verdediging is zich verstoppen of vluchten. Vossen, roofvogels, katten, honden en heren met geweren bekorten de twaalf jaar dat hij kan leven aanzienlijk. Ook ziekten, waaronder de leverbot (een parasitaire worm) kunnen zijn levensvreugd aardig temperen.

In een groen groen groen groen knollenland...

We hebben al vastgesteld dat niemand een haas voor knaagdier mag uitmaken, maar toch knaagt hij naar hartelust. Als principieel vegetariër eet hij alleen plantaardig voedsel, maar wel graag in een

gevarieerde samenstelling. Op het hazenmenu staan o.a. grassen, granen, vlinderbloemigen (klaver) en kool. In de winter doet hij zich tegoed aan boomschors, dorre takken, knoppen, zaden, bollen, wortels en knolgewassen. In de herfst trekt hij zijn neus niet op voor paddestoelen, bessen, eikels en beukennoten. Landbouwgewassen zoals bieten weet hij ook wel te waarderen, evenals schors en knoppen van fruitbomen. Dat mensen deze activiteiten niet zo op prijs stellen en hem daarom schadelijk noemen, weerhoudt de haas er niet van onze akkers en knollenvelden te betreden.

Een hazenleven is niet voor watjes

De haas gelooft in het buitenleven, zomer en winter door. Vanaf zijn vroegste jeugd bivakkeert hij in het open veld in een min of meer geriefelijke ondiepe kuil, weer of geen weer. Met zijn voorpoten krabt de haas een bestaand kuiltje verder uit tot een aanvaardbaar leger waarin hij zich neer kan vlijen. Voor hem geen zacht onderlaagje, een beetje haas ligt op de kale grond contact met moeder aarde te onderhouden. 's Winters graaft de haas een ondiepe kuil in de sneeuw. Overdag rust hij in een van zijn legers, verspreid door zijn gebied. Tegen de avond komt

hij in beweging en trekt hij door - maar ook een eind van - zijn vaste woongebied om de inwendige haas te versterken. Via een stelsel van paadjes, wissels genoemd, peuzelt hij zich door de nacht. Hij zal nooit rechtstreeks naar een van zijn legers toe gaan; dit gebeurt met omwegen en zijsprongen om eventuele vijanden op de verkeerde poot te zetten. Als er gevaar dreigt, blijft de haas doodstil liggen tot de dreiging op drie meter van hem vandaan is, waarop hij plotseling in vliegende vaart het hazenpad kiest.

Op vrijersvoeten: tegen elkaar opboksen

Hazen hangen niet zo aan gezelschap en gaan elkaar graag uit de weg. Maar aan het eind van de winter, soms al in januari, breekt de rammeltijd ofwel de paartijd aan. Hij (de rammelaar) en zij (het moertje) geven zich over aan de hazenbalts, een wat ruw gebeuren waarbij de liefde hazen aanzet tot onvoorzichtigheid en handtastelijkheden. Een verliefde rammelaar rent als het nodig is dagen achter zijn uitverkorene aan, waarbij hij vaak concurrentie heeft van andere hazenheren. Al hij naar haar smaak wat te dichtbij komt, draait zij zich om en slaat hem met haar voorpoten stevig op de kop, hetgeen hij beantwoordt door terug te slaan. Het lijkt meer een bokswedstrijd dan een hofmakerij. Kleffe romantiek is aan de haas niet besteed: er wordt met achterpoten getrapt, gekrabbeld en gebeten en onderling worden flinke kleunen en geurstoffen uitgewisseld. Volgens hazenpsychologen dient dit gedrag om hun natuurlijke contactangst en agressie te verminderen. De hazine bepaalt overigens wanneer er gepaard wordt en de wilde achter-

volgingen door het veld gestaakt kunnen worden. Ook kan een zwanger moertje door een andere heer gedekt worden, zodat zij met de kinderen van twee vaders opgezadeld zit. De draagtijd is 42 dagen.

De rammeltijd duurt tot augustus, alleen kun je de verliefde hazen dan niet zo goed zien doordat alle gewassen hoog zijn opgeschoten.

Hazenkinderen: je hoort ze niet, je ziet ze niet

De hazenjeugd kan het beste beschreven worden als kort en weinig uitbundig. Vanaf het vroege en vaak nog koude voorjaar tot in de late zomer brengt een moederhaas haar kinderen ter wereld in een ondiepe nestkuil tussen dichte vegetatie of gras. De wieg is vaak gestoffeerd met moeders haren. Omdat ze in het toch wel gevaarlijke open veld worden geboren, is het zo geregeld dat ze volledig be-

haard, met open ogen en toegerust met een volledig gebit het warme moederlijf kunnen verlaten. Een worp kan bestaan uit twee tot vijf jongen. De jonge haasjes wegen bij hun geboorte tussen de 90 en 115 gram en door de aardetinten van hun vacht hebben ze een prima schutkleur. Volledig ontwikkeld het leven instappen wil nog niet zeggen dat je onkwetsbaar

bent. De al eerder genoemde vijanden van de haas stellen een hazenkleuter als snack wel op prijs. Daarom worden de kleintjes door hun moeder ieder in een eigen legertje geplaatst op een verborgen plekje. Daar zitten ze dagelijks stil te wachten tot ze langskomt om ze te laten drinken. Ze laat weten dat ze er aan komt met een speciaal geluidje, de zogenaamde melkroep, dat door haar kind wordt beantwoord. De zoogtijd duurt ongeveer een maand, en dan vindt de liefhebbende moeder dat haar kroost wel op eigen benen kan staan. Nu niet bepaald een jeugd die doordoesemd is van zorgeloos spelen en rustig opgroeien. Hazenmoeders kunnen wel drie nesten (of meer) per jaar aan en dat is geen luxe, want je hoeft geen genie te zijn om te bedenken dat met zoveel vijanden een aanzienlijk deel van de jonggeborenen vóór het eerste levensjaar het haasje is.

Helaas heb ik geen ruimte meer om in te gaan op de haas in onze folklore en in de symboliek.

In het taalgebruik komt onze buurtgenoot nogal negatief naar voren, omdat hij nogal schichtig van

aard is. Ten onrechte, want een kwetsbaar dier heeft een moeilijk (en vaak kort) leven.

Laten we blij zijn dat er nog steeds hazen hun bruiloften vieren op onze weiden en akkers.

We zijn tenslotte al zoveel 'oergebeuren' kwijtgeraakt door menselijk ingrijpen.

Yvonne Beerthuizen

Zijn IVN-leden verzekerd?

Dit is een belangrijke vraag omdat het in onze maatschappij steeds vaker voorkomt dat mensen elkaar aansprakelijk stellen voor schade. Bovendien komen ongelukjes altijd onverwacht: een vergeten (keuken)apparaat in het NME-gebouw, beschadigde (geleende) apparatuur tijdens een cursusavond of een persoonlijk ongelukje tijdens een IVN-wandeling.

Wie is verzekerd?

De IVN-vereniging is (aanvullend) verzekerd conform de wettelijke aansprakelijkheidsverzekering (WA). Verzekerd zijn alle leden van het IVN, die als lid staan geregistreerd bij het landelijke IVN-bureau. De verzekering geldt ook ten opzichte van elkaar. Voor de duidelijkheid: donateurs van het IVN vallen niet onder deze verzekering.

Wat is verzekerd?

Als een IVN-lid aansprakelijk wordt gesteld voor schade die is opgelopen bij een IVN-activiteit, dan is dat aanvullend verzekerd. Uw eigen aansprakelijkheidsverzekering zal altijd eerst worden aangesproken. Het kan gaan om schade aan personen of aan goederen van derden, of aan goederen die tijdelijk in huur of gebruik zijn. Bij de laatste situatie (bruikleen) geldt een eigen risico van 250 gulden per gebeurtenis. Bij alle andere gebeurtenissen geldt een eigen risico van 25 gulden per gebeurtenis. Het maximum van het verzekerde bedrag per gebeurtenis is 2,5 miljoen gulden.

Waar bent u verzekerd?

In West-Europa.

Wat is niet verzekerd?

1. Het eigen risico wat u moet betalen vanuit een elders lopende verzekering.

2. Aansprakelijkheid voor schade als gevolg van diefstal, verduistering, vermissing of verwisseling van goederen.
3. Aansprakelijkheid voor schade toegebracht tijdens het komen van en gaan naar huis in verband met de activiteit.

dekking vanuit deze verzekering verwachten. Het is dan ook zeer raadzaam om een zogenaamde mede-inzittende-verzekering te sluiten. Vraag ernaar bij uw auto-verzekeraar.

Ongevallenverzekering

De IVN-vereniging heeft geen lo-

Verzekering
de verzekering (vrouwelijk);
de verzekeringen

- 1 het meedelen dat iets een feit, zeker is
voorbeeld
+ werkwoord
*ik kan u de verzekering geven, dat...
neem de verzekering van mij aan, dat...*
- 2 overeenkomst waarmee men zorgt voor vergoeding van schade, diefstal en dergelijke door het betalen van een premie aan degene die verzekert
voorbeeld
+ bijvoeglijk naamwoord
familiale verzekering
met betrekking tot het hele

- gezin
sociale verzekeringen
de wettelijke maatregelen waardoor werknemers verzekerd worden tegen de gevolgen van ziekte, ongevallen en werkloosheid
+ werkwoord
een verzekering aangaan, sluiten
de verzekering dekt de schade
+ voorzetsel
verzekering tegen brand
samenstelling
levensverzekering, basisverzekering, ziektekostenverzekering
3 de onderneming die verzekert
voorbeeld
+ voorzetsel
dat krijgt hij terug van de verzekering
4 hechtenis, respectievelijk beslag
voorbeeld
+ voorzetsel

4. Schade in verband met het houden, gebruiken of besturen van motorrijtuigen.

Als u tijdens excursies of ten behoeve van het komen en gaan naar cursusavonden carpoolt, dan kunt u bij aansprakelijkheid geen

pende ongevallenverzekering. Voor elke gebeurtenis zal afzonderlijk voor alle deelnemers een verzekering moeten worden afgesloten. Te denken valt aan: werkdagen in de natuur (landschaps-onderhoud), weekeinden en

kampen. De premiekosten zijn betrekkelijk laag en worden per persoon en per dag berekend. Het gebruik van gereedschap (motorzagen) kan de premie echter aanzienlijk doen stijgen.

Jeugd- en jongerengroepen

Een aparte status hebben minderjarige kinderen. Volgens de wet is iedere burger aansprakelijk voor de gevolgen van zijn daden. Bij minderjarige kinderen ligt de aansprakelijkheid bij de ouders. Iedere ouder dient daarom eigenlijk WA verzekerd te zijn. Maar vindt een activiteit in georganiseerd verband plaats, onder begeleiding van bijvoorbeeld onderwijzers, dan nemen dezen de supervisie en dus ook de verantwoordelijkheid van de ouders over. Dat geldt ook voor georganiseerde activiteiten vanuit het IVN. Als een groep jongeren onder leiding van IVN-

leden actief zijn, dan kan de vereniging aansprakelijk gesteld worden voor schade die door deelnemers aan anderen worden toegebracht. Een bekend voorbeeld is wellicht een noodlottige ongeval in een zwembad, waarbij zowel de school als het zwembad aansprakelijk werden gesteld. Alle begeleiders van jongeren tijdens IVN-activiteiten zijn -indien ze IVN-lid zijn- voor de hierboven omschreven aansprakelijkheid verzekerd.

In de praktijk zijn er wellicht legio voorbeelden te bedenken waarbij aansprakelijkheid discutabel is. Ook zijn er talloze situaties denkbaar die hierboven niet (of gedeeltelijk) beschreven zijn. In alle gevallen waarbij u als IVN-lid betrokken raakt bij schade of ongeval, waarvan u vermoedt dat er wellicht aansprakelijkheid uit

voortvloeit, adviseer ik u met klem om zo spoedig mogelijk een bestuurslid hiervan in kennis te stellen. Het bestuur kan dan snel overgaan tot melding bij de verzekeringsmaatschappij en het landelijk IVN-bureau.

Positief denkend ga ik ervan uit dat we het bovengenoemde in de toekomst het liefst niet nodig hebben en dat we met een gerust hart, enthousiast doorgaan met alle leuke activiteiten binnen onze afdeling!

Met dank aan de heer Anton van Riel van IVN Noord-Kennemerland.

Linda van Bakel

Handige handen gezocht

Een infobord over wie, wat en hoe het IVN is.

Verdere vernieuwing van de paddestoelententoonstelling op Elswout. En wie weet: ook een reizende 'themahoe' voor bijvoorbeeld buurthuizen.

Dat is zo maar een greep uit allerlei leuke dingen die een aantal enthousiaste leden in de tentoonstellingswerkgroep zou kunnen doen. Er zijn veel ideeën maar helaas te weinig helpende handen. Terwijl juist een actieve tentoonstellingswerkgroep een grote bijdrage kan leveren aan onder andere de educatieve doelstelling van het IVN. Daarom doe ik deze oproep. Wie weet zijn er mensen binnen de vereniging die zin hebben om hun creatieve gaven beschikbaar

Tentoonstelling IVN Waterdag juni 2000

te stellen. Zowel handige Nico's (m/v natuurlijk) zijn erg welkom, als ook een of twee personen die de trekkersrol (oftewel het coördi-

natorschap) op zich willen nemen. Voor meer informatie kun je contact opnemen met Linda van Bakel, telefoon 023-5258190 of e-mail lindavanbakel@planet.nl.

Die prachtige bomen!

De kranten hebben recent melding gemaakt van rigoureuze bezuinigingsplannen door de gemeente Haarlem. Maar liefst 10% van de Haarlemse bomen zou het veld moeten ruimen. Door breed verzet van de Haarlemse bevolking is dit plan vooralsnog van de baan. Het ligt in de lijn van onze vereniging om de aandacht nu te richten op het nut en belang van bomen.

Op officieel niveau worden pittige discussies gevoerd over dit snode plan. Het gaat daarbij over zaken als: kosten voor onderhoud, schadelijke invloeden op de infrastructuur, veiligheid en dergelijke.

Het IVN laat die discussies maar over aan de politici en de wijkraden

van de gemeente. Wel heeft het IVN via de stichting Zuid-Kennemerland Natuurlijk, waarin zij is vertegenwoordigd, een protestbrief gericht aan alle fracties van de Haarlemse gemeenteraad. Het ligt in de lijn van onze vereniging om de aandacht nu te richten op het nut en belang van bomen.

Bomen leveren zuurstof voor mens en dier, van levensbelang! In de recente internationale discussies over de CO² uitstoot, het broeikaseffect en de daarmee samenhangende opwarming van de aarde, is eindelijk de opname van CO² en de levering van zuurstof door bomen, in de berekeningen opgenomen.

Bomen filteren met hun bladerdak het stof uit de lucht, dat vervolgens na een fikse regenbui

wordt weggespoeld naar het gemeentelijk riool.

Bomen bieden met hun bladerdak op hete, zomerse dagen bescherming tegen de zonnestraling.

We kennen allemaal de verkwikkende werking van een wandeling in de beschutting van een bos.

Bomen bieden beschutting en nestelmogelijkheid aan vogels en zoogdieren.

Bomen zijn prachtig om naar te kijken, boeiend door hun enorme verscheidenheid in vorm en grootte, maar ook in het kleurenpalet. Vooral kunstschilders zijn door de eeuwen heen geïnspireerd geweest door het verschijnsel boom. Ik wil deze korte loftuiting op de boom besluiten met een gedicht.

Theo Litjens

*Vrienden zijn het, bomen,
die gesprekken met je voeren
je gedachten laten gaan
als hun bladeren
het licht laten schommelen.*

*Het zijn je vrienden, bomen
Hun schaduw leggen ze
als een arm om je heen
als je alleen wilt zijn
als je niet alleen wilt zijn.*

Fetze Pijlman

Onze lindeboom

Op de IVN jaarvergadering in maart 2000 was de afdeling nog in de ban van het planten van de (millennium) lindeboom. Na het zakelijke deel van de bijeenkomst werden de aanwezigen getraakteerd op lindebloesemthee en beschuitjes met lindehoning. Het nuttigen van dit lekkers moest inspiratie geven voor het maken van een klein gedichtje over de lindeboom. Om de gedachte aan 'onze' lindeboom levendig te houden, gunnen wij u een blik op het dichtersvakmanschap van sommige IVN-leden. Vermeld moet worden dat het hier om een speciale versvorm gaat: je begint met één woord en voegt er elke regel een woord bij, tot 5 woorden en dan eindigt je weer met één woord.

*Linde
Konings boom
In adel bloeiende
Kroon gezet in sterke stam
Heersend
Ronald Roorda*

*Rok
Om broek
Niet bij beuk
Wel bij de linde
Sexy
Roelof Boddaert*

*Boom
Tilia Millennium
IVN 20 jaar
Natuur- en milieu educatie
Linde
Tineke Allaert*

*Boom
Een linde
De IVN beminde
Pracht in zomergroen planten
Doen!
Janny de Vries*

*Linde
Millennium boom
Geschenk van IVN
Aan de stad Haarlem
Educatie
Fred Hagens*

*Linde
Kraagboom
Veel bladluizen
Zoete honing valt neer
Kleverig
Erna Schreuder*

*Knop
Twijg, nerven
Tak, korst, stam
Blad, bloem, thee, opschut
Aarde
Martin Daalmeijer*

*Linden
Die binden
Harten van beminden
Oók die van vrinden
Die linde!
Theo Litjens*

*Linde
Zondags god
Dagelijks veel drank
Hoe zal dit gaan
Sterkte
Wil Stumpe
(Ter verduidelijking: de linde staat
voor een kerk en vlakbij een slijterij)*

*Tilia
Tilia Millennium
Tilia-takken tikken tijd
Groei, bloei, word oud
Welkom!
Jan-Willem van Velzen*

*Deze linde
Het symbool voor ons
Gedachten aan 'n goede wereld
Vandaag
Henny Kenselaar*

Vacature redactie De Toorts

Wij willen graag in contact komen met een IVN'er die wil meewerken aan de totstandkoming van De Toorts. Dit houdt in:

- Het schrijven van artikelen
- Het nalezen en corrigeren van ingezonden kopij
- Het verzorgen van bijpassend beeldmateriaal
- Het bijwonen van redactiebesprekingen (drie maal per jaar, één avond)

Wie hebben wij nodig?

- Iemand met enige ervaring met de bovengenoemde werkzaamheden
- In het bezit van een pc met Word
- Bereid tot samenwerken; beschikkend over inzet, enthousiasme en enig gevoel voor humor.

Reacties naar Jonne Misset, tel. 023 - 527 49 50.

Een tuin vol witte dartelaars

Toen ik op 6 augustus de huiskamer binnenkwam, zag ik op tafel een plantenkasje staan van ongeveer 40 x 25 x 25. Erin lag op halve hoogte een rekje en daarop lagen bladeren van de Oost-Indische kers en op een groot rond blad lagen gele insecteneitjes. "Uit de tuin geplukt, kijken wat het wordt" zei mijn vriend en, wat een verrassing, uit de eitjes kwamen kleine rupsjes van 1 cm. lang, die snel groeiden en uiteindelijk wel 5 cm. lang en 1 cm. dik werden!

In de tuin zagen we later een Groot Koolwitje dezelfde eieren leggen. Na elk eitje of een paar eitjes vloog ze even weg en legde ze weer één of een paar eitjes er precies naast. Je kon niet zien dat ze even weggefladderd was.

De volgende dag vonden we deze eitjes niet meer terug. Opgegeten, of konden we niet zoeken?

Intussen ging het leven in de plantenkas door. Het werden groene rupsen met een gele streep van kop tot staart met op elk segment zwarte stipjes. Ze hadden een zwarte neus. Precies: Groot Koolwitje en ze leven o.a. op Oost-Indische kers, vertelde mijn vlinderboek. Ze aten de bladeren schoon op, op de nerven na en mijn vriend legde er steeds bladeren bij. Ze poepten ook heel veel en hij maakte geregeld hun bakje schoon. De dag kwam dat ze langs de wanden omhoog kropen en zich verpopten. Ze lagen op de bodem. Dat was 's nachts ge-

b e u r d . Waren ze van de gladde wanden afgeval- len of vonden ze dat zelf beter? In ieder geval vond mijn vriend het, met het oog op schoonmaken, beter de poppen op het rekje te leggen. Kon dat wel? Ja. De

poppen bleven bewegen en op 20 augustus zat er 's morgens ineens een grote groenige vlinder met gesloten vleugels op het rekje. Er kwamen er nog drie en met bak en al gingen we naar buiten. Dek-

sel er af en... hup. Vleugels open en rechtstreeks op hun voedselplant af! Stomverbaasd waren we dat ze dat zonder aarzelen deden. Nu zagen we voor het eerst de vleugels open: twee mannen (zonder zwarte vlekken in het midden van de inmiddels witte vleugels) en twee vrouwtjes. Vijf tot zes cm. groot: Groot Koolwitje. Het was leuk om mee te maken, dus deden we steeds bladeren met rupsen in het bakje. Die groeiden als kool en verpopten zich onder het rekje en dan kwamen er vlin- ders uit.

Op een morgen, om half elf zag ik er één uitkomen, in minder dan een minuut. In de pop bleef een soort rood vocht over dat ook over de bodem van het kasje drup- te. Was het bloed? Het oppompen van de vleugels duurde echter wel wat lang. Omdat het buitengewoon mooi weer was en het kasje erg vuil werd, legden we de poppen buiten op een beschut plekje uit de zon en ook daar kwamen de poppen uit. In het begin probeerde ik bij te houden hoe- veel mannen en hoeveel vrouwen er geboren werden, maar dat lukte niet. In totaal zagen we zo ongeveer twintig vlinders uitkomen. Eén werd geboren met één vleugel en omdat ze heel vlot liep, hebben we haar

toch buiten gezet. Een exemplaar kon niet uit de pop komen en mijn vriend heeft met een pincet de pop aan het achter- einde vastgepakt en de vlinder flipte er vlot uit. Hij had geholpen bij de geboor- te. We hoopten op een tuintje vlinders, maar dat gebeurde niet. De meeste trokken na enig dartelen over de schutting en we zagen ze nooit meer terug. Maar we hebben ook gezien hoe een 'nieuwe' vlinder eitjes legde en ook weer na een paar eitjes

vol

wegvloog en terugkwam om keu- rig naast de andere eitjes met het karwei verder te gaan tot het er ongeveer zo'n twintig werden. Wat we ook zagen: drie in de zon dartelende vlinders. "Wat leuk, hè" zeiden we tegen elkaar, maar omdat het verschil tussen manne- tjes en vrouwtjes duidelijk te

zien was, zagen we ook wat an- ders: twee mannetjes den allebei dat ene vrouwtje. En het manne- tje dat het eerst bij het vrouwtje was, verjoeg duidelijk en agressief het twee mannetje en fladderde daarna weer terug naar het vrouwtje. De paring hebben we niet ge- zien. Als het al gebeurde, dan zeer kort. Ze zijn ten slotte gedrieën achter de Oostindische kers weg- gedarteld.

Het weer werd minder mooi. De bak hing vol met spinsels die de rupsen volgens mij niet hadden gemaakt. Misschien een spinnetje in de bak? Wij besloten alle rup- sen een plaatsje te geven in de Oost-Indische kers. Zo kwam er een eind aan onze dagelijkse zorg van bladeren plukken en poepjes bijeen vegen en poppen buiten zetten. Of al die rupsen vlinders zijn geworden? Ik denk

het niet. We hadden zo- veel rupsen op de blade- ren. Eten en groeien. Maar we zagen veel minder vlin- ders. Ook de gedachte dat er een ziekte zou kunnen uitbreken in het kasje was een reden om alles naar buiten te brengen. Volgens de boeken kunnen ze zich verpop- pen en met uitkomen wachten tot het volgende voorjaar. Nou, wie weet hebben we dan misschien een tuin vol witte dartelaars!

Nieuw lid

Mw. I. Bruggink
Kleverlaan 6
2061 TH Bloemendaal
Tel: 023-5270143

Nieuwe donateurs

Mw. E. Beumer-Beuker
Iepenlaan 3
2061 GG Bloemendaal

Mw. H.H. Hoogland-Neher
Tafelbergstraat 10
2021 SP Haarlem
Tel: 023-5250239

Mw. M.P. Jukes
Kerkdwarpspad 2
2042 HD Zandvoort
Tel: 023-5731087

Mw. Nijhoff
Burg. Niekerklaan 17
2182 GK Hillegom
Tel: 0252-526137

Mw. C.M. Schuurman
Engellandlaan 1398
2034 GT Haarlem
Tel: 023-5401610

Mw. I. Smallebraak-Koning
Midden Duinerweg 12
2071 AP Santpoort-Noord

Opgezegd

D.C.M. Godefrooi (L)
Dhr. M. Jonkers (D)
W. v.d. Dobbelsteen (L)
Dhr. J. Rooymans (D)
Dhr. R. Staal (L)
Mw. A.M. van Rijn (D)
Mw. N.R. Weide (L)

Adreswijziging

Dhr. De Groot (D)
L. Springerstraat 140
1992 CB Velsbroek

Mw. M. Lemmers-Seugling (L)
Van Lennepweg 129
2041 LM Zandvoort

Waarom heet die plant zo?

Noteer vast in je agenda: woens- dag 16 januari en 23 januari 2002. We gaan ons dan verbazen over de naamgeving van bekende plan- ten, en de verhalen daaromheen. Die gaan heel vaak over het ge- bruik, en soms een beetje over de biologie van de planten.

Plaats: NME, Kleverlaan 9
Haarlem-noord
Tijd: 20.00 uur (zaal open om 19.30 uur)
Kosten: koffie/thee € 0,25
fotokopieën € 2,75

Verdere informatie:
Dik Vonk, tel. 023 - 5254140
Yneke Bettink, tel. 023 - 5254995

Gidsen: opgelet !

De werkgroep excursies wil graag de verslagen van de publieksacti- viteiten op tijd ontvangen! Dus, een vriendelijk doch drin- gend verzoek aan de coördinato- ren van de publieksactiviteiten: rapporteer tijdig je gegevens en bevindingen aan de werkgroep! Doe dit op de verslagformulieren die je daar speciaal voor hebt ge- kregen of per e-mail.

Verslagen opsturen naar:
Leo van der Brugge
Gen. Bothastraat 91
2021 JS Haarlem
leovanderbrugge@hetnet.nl.

Oerbos = parklandschap

Vrijwel iedereen heeft wel een beeld in zijn hoofd van wat de natuur is geweest en nog zou zijn geweest als de mens niet had ingegrepen. Het meest gangbare beeld voor het laagland van Midden- en West-Europa is, dat op plaatsen waar bomen kunnen groeien vanwege klimaat, bodem en waterhuishouding, een aaneengesloten oerbos aanwezig was.

Frans Vera zal dit beeld van het oerbos in zijn dialezing bekritisseren.

Dat kritisch bekijken gebeurt aan de hand van verschillende velden van wetenschappelijk onderzoek.

Aan bod komen de wetenschappelijke concepten en de vooronderstellingen die ten grondslag liggen

Wisent

Gezocht: Coördinator (m/v)

In de vorige Toortsen stond een oproep voor een penningmeester en voor een coördinator van de werkgroep Cursussen.

Omdat de oproep voor de penningmeester succes heeft gehad, gaan we er vanuit dat het met de coördinator van de werkgroep Cursussen ook wel moet lukken. En als u denkt nou, dat is me net even te veel werk ... dan hebben we nog een andere mogelijkheid voor u.

Jan-Willem van Velzen is gestopt

met het coördinatorschap van de werkgroep Lezingen, vanwege zijn studie. Daar is voor u nog een plaatsje vrij als u graag als lid een actieve bijdrage wilt leveren.

Neem voor de werkgroep Lezingen contact op met Jan-Willem van Velzen, tel. 023 - 5317756 en voor de werkgroep Cursussen met Anneke Wegman, tel. 023 - 5339049. Zij kunnen u het beste vertellen wat er van u verwacht wordt als coördinator.

Een geduchte grazer, de grauwe gans

aan het beeld van het gesloten bos. Voorts wordt gesproken over pollenonderzoek en onderzoek naar de betekenis van gebruiksbepalingen, die vanaf de vroege Middeleeuwen zijn uitgevaardigd en opgetekend door landsheren en markengenootschappen. Ook de ontwikkeling van de betekenis van woorden in de taal komt aan bod. Tot slot vertelt Frans Vera iets over de spontane ontwikkeling in bosreservaten in Europa, en over de ecologische eigenschappen van de belangrijkste soorten bomen en struiken die deel zouden hebben uitgemaakt van dat bos.

Tegenover het beeld van het gesloten bos, wordt op grond van genoemd onderzoek een parkachtig landschap gezet, als het oorspronkelijk aanwezige landschap. De vraat en de betreding van grote hoefdieren zijn de drijvende krachten achter dit landschap.

*Dialezing door Frans Vera
Donderdag 10 januari 2001
NME Kleverlaan
Haarlem-noord
Aanvang 20.00 uur
I.s.m. de KNNV en de
Vogelwerkgroep Zuid-
Kennemerland.*

Rondleidingen Thijsses Hof

Georganiseerd door medewerkers van de Hof en gidsen van het IVN. Iedere eerste zondag van de maanden april t/m oktober. Aanvang: 14 uur. Ingang: Mollaan (achter het Pannenkoekenhuisje), Bloemendaal

Excursies Landgoed Huys te Manpad

Georganiseerd door Stichting Huys te Manpad, m.m.v. IVN gidsen. Gedurende de periode 15 april - 15 oktober: iedere zaterdag, aanvang: 10.00 uur. Iedere dinsdag, aanvang 14.00 uur. Vertrek bij het toegangshek, Herenweg, Heemstede.

Activiteitenprogramma Winter / Voorjaar 2002

Vereniging voor Natuur- en Milieu-educatie,
afdeling Zuid-Kennemerland
Secretariaat: Mw. J. Warmerdam, Tel. 023 5250406.

Struinen door het duin

Zondag 6 januari

Winterwandeling door de Amsterdamse Waterleidingduinen.

Start: 09.00 uur, ingang AWD Zandvoortselaan, tussen Zandvoort en Bentveld.

Duur: ± 1,5 uur. Toegangkaart verplicht. Kijker en warme kleding aanbevolen.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Theo Veltman, 023 5258185

Dialezing door Frans Vera

Donderdag 10 januari

I.s.m. de KNNV en de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland.

Onderwerp: **Eik en Hazelaar als gids voor de geschiedenis van de natuur**

Aanvang lezing 20.00 uur, zaal open 19.30 uur.

Locatie: NMC Ter Kleef, Kleverlaan 9 te Haarlem.

Informatie: Anneke Koper, 023 5362331.

Schemerexcursie, Kennemerduinen

Vrijdag 11 januari

I.s.m. Nationaal Park Zuid-Kennemerland.

Vertrek: 16.00 uur, vanaf parkeerplaats Koevlak aan de Zeeweg te Overveen.

Duur: 1,5 uur. Deelname uitsluitend na aanmelding bij NPZK: 023 5411119.

Toegangkaart verplicht. Informatie: Erna Schreuder, 023 5314647.

Schemerexcursie, Kennemerduinen

Vrijdag 8 februari

I.s.m. Nationaal Park Zuid-Kennemerland.

Vertrek: 17.00 uur, ingang Bleek en Berg, Bloemendaal.

Duur: 1,5 uur. Deelname uitsluitend na aanmelding bij NPZK: 023 5411119.

Toegangkaart verplicht. Informatie: Erna Schreuder, 023 5314647.

Diersporen en Vogels, Koningshof

Zondag 10 februari

Wie vindt ze, wie hoort ze, wie kent ze? **Kinderexcursie** en gelijktijdig en afzonderlijk een **ouderen-excursie**.

Vertrek: 11.00 uur info-paneel bij parkeerplaats Koningshof, Duinlustweg 26, Overveen.

Duur: ± 1,5 uur. Toegangkaart verplicht. Aanmelden vooraf is niet nodig.

Informatie: Linda van Bakel, 023 5258190.

Dialezing door Mieke Wilmink

Donderdag 28 februari

I.s.m. de KNNV.

Onderwerp: **Een wandeling door de landgoederen van Zuid-Kennemerland**

Aanvang lezing 20.00 uur, zaal open 19.30 uur.

Locatie: NMC Ter Kleef, Kleverlaan 9 te Haarlem.

Informatie: Anneke Koper, 023 5362331.

Strandexcursie, Bloemendaal aan Zee

Zaterdag 2 maart

Vertrek: 12.00 uur, Kop van de Zeeweg, Bloemendaal aan Zee. Duur: 1,5 uur.

Informatie: Yneke Bettink, 023 5254995.

Knoppenwandeling, Haarlemmerhout

Zondag 10 maart

Vertrek: 11.00 uur, vanaf Restaurant Dreefzicht. Ook zonder blad laten bomen zich goed herkennen.

Duur: 1,5 uur. Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Linda van Bakel, 023 5258190.

Excursie Paddentrek, Koningshof/Elsdout

Vrijdag 15 maart

Vertrek: 19.00 uur info-paneel bij parkeerplaats Koningshof, Duinlustweg 26, Overveen. Duur: 1,5 uur.

Aanmelden bij Nationaal Park Zuid-Kennemerland: 023 5411119.

Tevens is er een **aparte kinderexcursie**, duur: ook 1,5 uur

Voor de kinderexcursie is aanmelding niet nodig.

Informatie hierover: Ans Boogers, 023 5312902.

Voor algemene informatie: Hetty van Halder, 023 5411116 (di t/m vr 9 - 14 uur).

Excursie Eetbare- en Geneeskrachtige Kruiden, Middenduin

Woensdag 20 maart

Vertrek: 16.00 uur, ingang Duinlustweg, Overveen. Duur: 2 uur.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Yneke Bettink, 023 5254995.

Vogelexcursie, Elswout**Zondag 24 maart**

I.s.m. Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland.

Vertrek: 8.00 uur, ingang landgoed Elswout, Elswoutlaan, Overveen. Duur: 2,5 uur. Toegangskaart verplicht. Kijker meenemen.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Roelof Boddaert, 023 5717773.

Fietsexcursie Spaarnwoude**Zondag 31 maart****Maak kennis met Grote Klaas, Mooie Nel en Dappere Hansje; Spaarnwoude anders dan u denkt.**

Een afwisselende fietsroute door een stuk van Spaarnwoude dat van historische betekenis is. U ziet monumenten en veel restanten uit ons verleden. De oer-Hollandse strijd tegen het water (het IJ) komt in dit gebied juist heel goed naar voren. We kijken niet alleen naar het verleden, maar ook naar de toekomst. U hoort op welke manier Spaarnwoude wordt onderhouden en toegankelijk wordt gehouden voor iedereen.

Start: 11.00 uur, vanaf de Spaarndammerdijk bij het haventje en het standbeeld van Hansje Brinkers.

Zorg voor warme kleding, goede schoenen en zo mogelijk een verrekijker.

De tocht is niet geschikt voor kinderen.

Aanmelden vooraf bij: Cora Miltenburg, 020 6136732 of E-mail cora.judith@zonnet.nl.

Paaswandeling Thijse's Hof**Maandag 1 april / 2de Paasdag**

Van 13.00 tot 16.00 uur kan op eigen gelegenheid, of onder leiding van IVN gidsen in de hof worden gewandeld. Daarbij zal speciale aandacht worden gegeven aan de Stinzenplanten.

De IVN-wandelingen zijn gepland van 13.30 tot 14.30 uur en van 15.00 tot 16.00 uur.

Voorafgaand aan de wandelingen zijn er dialezingen van 20 minuten om 13.00 en 14.30 uur.

Afhankelijk van de belangstelling zijn er extra dialezingen van 13.30 tot 14.30 uur.

De aanvangstijden van zowel de wandelingen als de dialezingen zullen ook ter plaatse worden aangegeven.

Ingang Thijse's Hof: Mollaan (achter het pannenkoekenhuisje), Bloemendaal.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Dik Vonk, 023 5254140.

Weidevogelexcursie, Hekslootpolder**Zondag 7 april**

I.s.m. Vereniging Behoud de Hekslootpolder en Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland.

Vertrek: 8.00 uur, info-paneel hoek Spaarndamseweg/Vondelweg, Haarlem.

Duur: 2,5 uur. Kijker meenemen. Denk om warme kleding.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Fred Hagens, 023 5312427.

Zangvogels in Wandelbos Groenendaal**Donderdag 11 april**

I.s.m. Gemeente Heemstede.

Vertrek: 19.00 uur, info-paneel parkeerplaats bij het restaurant. Duur: 1,5 uur.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Roelof Boddaert, 023 5717773.

Struinen door het duin**Zaterdag 13 april**

Voorjaarswandeling door de Amsterdamse Waterleidingduinen.

Start: 09.00 uur, ingang AWD Zandvoortselaan, tussen Zandvoort en Bentveld

Duur: ± 1,5 uur. Toegangskaart verplicht. Kijker aanbevolen.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Theo Veltman, 023 5258185

Boswandeling in het Duinvlietsbos**Zondag 21 april**

Daslook en andere rariteiten in een overigens drukbezocht bos.

Vertrek: 11.00 uur, ingang Elswoutlaan (tegenover ingang Elswout). Duur ± 1,5 uur.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Anneke Wegman, 023 5339049.

Nachtegalenexcursie, Kennemerduinen**Zaterdag 27 april**

I.s.m. het Nationaal Park Zuid-Kennemerland en de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland.

Vertrek: 20.00 uur, ingang Koevlak, Zeeweg, Overveen.

Duur: 2 uur. Toegangskaart verplicht. Kijker meenemen.

Deelname uitsluitend na aanmelden bij NPZK: 023 5411119.

Informatie: Roelof Boddaert, 023 5717773.

Nachtegalentocht, Duin en Kruidberg/Kennemerduinen**Zondag 5 mei**

I.s.m. het Nationaal Park Zuid-Kennemerland.

Wandeltocht van de binnenduinrand naar zee en weer terug.

Onderweg wordt gekeken en geluisterd naar vogels van diverse duinlandschappen en de vogeltrek over zee.

De tocht wordt onderbroken voor een lunchpauze in restaurant Parnassia.

Vertrek: 04.30 's nachts, vanaf NS-station Santpoort-Noord aan de Santpoortse Dreef.

De tocht duurt tot ongeveer einde middag/begin avond.

Toegangskaart verplicht.

Kijker en eventueel extra eten/drinken meenemen. Denk om warme kleding.

Deelname uitsluitend na aanmelden bij NPZK: 023 5411119.

Informatie: Eric van Bakel, 023 5393507.

Voorjaar op Leyduin**Dinsdag 7 mei**

Vertrek: 19.00 uur. Parkeerplaats Leyduin, Manpadslaan, Heemstede. Duur: 1,5 uur.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Leo van der Brugge, 023 5261584.